

Hiilgus ja viletsus

Raamatu „Akadeemik Gustav Naani hiilgus ja viletsus” autor Enn Vetemaa sõnul on selles romaanis kasutatud küll realselt elanud mõneti sarnanevaid tegelasi ning pruugitud ka õigeid nimesid, samas on romaanis toimuv suuresti autori väljamõeldis. Nii ei pea tegelaste funktsioon ja teod romaanis kokku langema elus realselt toimunutega. Raamatu peategelane on akadeemik Naanile üsnagi lähedane persoon, kes temaga aga kõiges ei kattu.

Vt lk 2

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 4 (57)

26. mai 2011

kommentaari

E-raamatu areng Eestis

Aasta tagasi, mais 2010 alustas tegevust Eesti Digiraamatute Keskus (EDRK). Ettevõtte, mille eesmärk on tuua maailmas ülikiirelt populaarsust koguvad e-raamatud ka Eesti turule. Detsembris käivitasime koos kohalike raamatukirjastajate ja -müüjatega eestikeelsete e-raamatute müügi.

EDRK poolt e-raamatute müümiseks loodud IT-lahendused võimaldavad kohalikel kirjastustel panna oma e-raamatud ühekorraga müüki kõikidesse e-raamatupoodidesse. Täna on müüki alustanud juba Apollo, Rahva Raamatu ja Krisostomuse netipoed. Uue tulijana on lisandunud raamatu-müügiturule ka Elion oma digikogu keskkonnaga (www.digikogu.ee). Praegu müüakse kuus ligikaudu viissada e-raamatut.

Lisaks müügiõrgu arendamisele tegeleb Eesti Digiraamatute Keskus ka raamatute digitaliseerimisega. Oleme koostööd alustanud enamiku Eesti kirjastustega ja üle 90% saadaval olevatest e-raamatutest on kirjastused digitaliseerinud ja välja andnud koostöös EDRK-ga. Pakutavate nimetuste arv jääb hetkel küll alla viiesaja, aga kirjastused on lubanud seda arvu aasta lõpuks kasvatada ja ka järjest rohkem kohalikke autoreid tunneb huvi oma loomingü digitaliseerimise vastu.

Eestikeelse e-raamatuna on saadaval juba nii Sofi Oksanen, Andrus Kivirähki kui ka Stieg Larssoni teosed, peaaegu terveni on e-kujul kättesaadav Petrone Prindi ülipopulaarne „Minu” sari. Eelmise aasta üks populaarsemaid eestikeelsete raamatuid „Kristina” ilmus e-raamatuna isegi varem kui paberramatuna. Pakume ka klassikat. Koostöös kirjastusega Eesti Raamat levitame näiteks Dekameroni ning Eesti Ekspressi kirjastus on välja andnud esimesed e-raamatud sarjast „Seiklusjutte maalt ja merelt”.

Arvestades, et e-raamatud on ostjale keskmiselt kolmandiku soodsamad kui paberramatud ning ka nende tootmine on kirjastajale väikesel turul odavam, näeme e-raamatutes väga suurt potentsiaali. Ameerika Kirjastajate Ühenduse (AAP) teatel ongi e-raamatud USA-s juba möödunud müügi- edu poolest paberramatutest. Eesti raamatumüüjad nii pööraseid arenguid meile esialgu ei ennusta, aga usun, et kolme aasta pärast on juba vähemalt iga neljas Eestis müüdiv raamat e-raamat.

MARGUS KÜPPAR
Eesti Digiraamatute Keskuse juht

Algus kirjandusfestival HeadRead

KRISTA KAER
korraldustoimkonna liige

Tallinna kirjandusfestival HeadRead tuleb oma praegusel kujul kolmandat aastat ja kuulub sel aastal ka Tallinn 2011 programmi. Muidugi on iga aasta isesugune, ühendab neid aga see, et festival pakub head ja huvitavat kirjandust eri žanritest. Neid žanre esindavad luuletajad ja proosakirjanikud paljudest maadest ning eelkõige Eestist. Programm on tihe ning üritusi toimub ka väljaspool festivali keskmeks olevat Kirjanike Maja.

Sel aastal teeme esmakordselt koostööd PÖFF-iga ja loodame, et see jätkub ka edaspidi, sest kirjanduse ja filmi sidemed on väga tihedad. Samuti on väga tihedad luule ja muusika seosed ning neid kokkupuutepunkte pakub ka meie festival.

Kõigest täpsemalt saab lugeda festivali programmist ning meie kodulehelt www.headread.ee. Uudiseid ja linke on võimalik leida Facebook'i kontolt Festival HeadRead.

Head lugemist ja kirjanike kuulamist, aga võib-olla ka kirjanike kuulamist ja seejärel lugemist!

FESTIVALI KAVA

NELJAPÄEV, 26. MAI Kirjanike Maja musta laega saalis (Harju 1)

18 Noor Eesti III. Esinevad Linda-Mari Väli, Kaur Riismaa, Indrek Lõbus, Helena Läksi.

19 Poetry Slam, avatud Eesti meistri-võistlused. Juhib Marko Martinson.

21 Claus Ankersen.

21.30 Plaadi „Eesti keel nagu nuga” esitlus. Siim Aimla koos muusikutega ning luuletajad Maarja Kangro, Asko Künnap, Jaan Pehk, fs, Karl Martin Sinijärv ja Jürgen Rooste.

Mujal linnas

17 Kirjanduslik retk: Nõmme. Juhivad Wimberg ja Jaanus Vaiksoo. Kogunemine Nõmme rongijaama juures.*

19 Tiit Aleksejevi näidendi „Leegionärid” esimene lugemine Draamateatris (Pärnu maantee 5).

21 Philippe Claudeli „Olen armastanud sind nii kaua” kinos Sõprus (Vana-Posti 8). Filmi juhatab sisse režissöör Philippe Claudel, temaga vestleb Triinu Tamm. Seanss on tasuline.

REEDE, 27. MAI Kirjanike Maja saalis

11 Lastehommik. Leelo Tungal, Tiia Toomet.

14 Nora Ikstena ja Levan Beridze, vestleb Kätlin Kaldmaa.

15 Ida Jessen, vestleb Kätlin Kaldmaa.

16 Katrina Kalda, vestleb Marek Tamm.

18 Reisikirjandus. Vestlevad Mathura, Roy Strider, Aime Hansen, suunab Karl Martin Sinijärv.

19 Esseekogumiku „Kius olla julge. Luuletajad luulest. 21 esseed” esitlus. Esinevad Igor Kotjuh, Peeter Helme, Maarja Kangro, Aapo Ilves, P. I. Filimonov.

20 Endiste erakkondlaste luuleõhtu. Esinevad Aare Pilv, Kristiina Ehin, Lauri Sommer, Mathura, Mehis Heinsaar, Kadri Tüür, Andreas Kalkun.

21.15 Ajavarese plaadi „Kaks maailma” esitlus.

Mujal linnas

15 Kirjanduslik retk: loomaaed. Juhib Aleksei Turovski. Kogunemine loomaaia Paldiski maantee värava juures.*

17 José Eduardo Agualusa Viru Keskuse Rahva Raamatu raamatupoes (Viru väljak 4/6, Viru Keskuse IV korrus).

18 Jason Goodwin ja Tiit Aleksejev Solarise keskuse Apollo raamatupoes (Estonia puiestee 9).

18 Melchiori retk vanalinnas. Juhib Ott Sandrak, sisse juhatab Indrek Hargla. Kogunemine Dominiklaste kloostri ees (Vene 16).*

21 Filipp Jankovski „Riiginõunik” kinos Sõprus (Vana-Posti 8). Filmi juhatab sisse Boriss Akunin, temaga vestleb Juku-Kalle Raid. Seanss on tasuline.

22.30 Ööluulet Uues Maailmas, korraldab Madle Lippus. Uue Maailma Seltsimaja (Koidu 82).

LAUPÄEV, 28. MAI Kirjanike Maja saalis

11 Lastehommik. Wimberg, Mika Keränen.

12 Suzanne McLeod, vestleb Sush Uusjärv.

13 M. C. Beaton, vestleb Krista Kaer.

14 Philippe Claudel, vestleb Triinu Tamm.

15 José Eduardo Agualusa, vestleb Leenu Nigu.

16 Jason Goodwin, vestleb Tiit Aleksejev.

17 Boriss Akunin, vestleb David Vseviiov.

18 Rock'n'roll ja kirjandus. Vestlevad Mihkel Raud, Igor Garšnek, Onu Bella, suunab Valner Valme.

19 Turu parnass vs Tartu NAK. Esinevad Ville Hytönen, Juha Kulmala, Joni

Peysalo, Timo Lappalainen, Esa Hirvonen, Tapani Kinnunen, Aapo Ilves, Olavi Ruitlane, Jaan Pehk, Veiko Märka, Vahur Afanasjev, Mika Keränen, Wimberg, Contra. Tõlkeid soome keelest loeb Kaur Riismaa.

21.30 Stina Koistinen bändiga Color Dolor ja Kristiina Ehin üllatusküllalisketega.

Mujal linnas

16 Kirjanduslik retk: Metsakalmistu. Juhivad Maarja Vaino ja Toomas Haug. Kogunemine kabeli juures.*

17 Katrina Kalda Viru Keskuse Rahva Raamatu raamatupoes (Viru väljak 4/6, Viru Keskuse III-IV korrus).

21 Philippe Claudeli „Olen armastanud sind nii kaua” kinos Sõprus (Vana-Posti 8). Seanss on tasuline.

22.30 Cabaret Interruptuse avatud mikrofonid. Koordineerivad Martin Sookael ja Esa Mäkijärvi. Cabaret Rhizome (Kaarli pst 9-19). Sissepääs tasuline.

PÜHAPÄEV, 29. MAI Kirjanike Maja saalis

11 Lastehommik. Contra.

12 Riikka Pulkkinen, vestleb Jan Kaus.

13 Jeremei Aipin, vestleb Art Leete.

14 Robert Service, vestleb Mart Laar.

15 Luulet ja muusikat. Andres Ehin, Bryan Melvin, Mart Soo.

16 Kassetipõlvkond. Vestlevad ja loevad Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo, Andres Ehin, Ly Seppel, Mats Traat, Enn Vetemaa, Hando Runnel. Vestlust suunab Jaan Undusk.

17.30 „TriaLogos” esitleb: Pascale Petit, Elaine Feinstein, Sylvestre Clancier, Daniel Leuwers. Vestlust suunab Doris Kareva.

Mujal linnas

13 Luuleteenistus Niguliste kirikus (Niguliste 3). Kassetipõlvkondlastest Värske Rõhuni, valik festivali välisküllalisi. Sissepääs muuseumipiletiga.

14 Boriss Akunin Solarise keskuse Apollo raamatupoes (Estonia pst 9).

20 Filipp Jankovski „Riiginõunik” kinos Sõprus (Vana-Posti 8).

Seanss on tasuline.

* Kõik retked on eelregistreerimisega aadressil retk@headread.ee Kavas võib esineda muudatusi, vt www.headread.ee

uudised

Lõppes noorte-romaanide võistlus

Kirjastuse Tänapäev ja Eesti Laste-kirjanduse Keskuse 2011. aasta noorteromaani võistlusel anti välja kaks teist kohta ning kaks kolmandat kohta. Kuna žürii ei leidnud üht piisavalt eristuvat tööd, anti teine koht Reeli Reinausi käsikirjale „Nahka kriipivad nädalad” ning Kristel Kriisa käsikirjale „Piinatud hinged”. Kolmanda kohaga hinnati Kiiri Saare käsikirja „Martin Greeni juhtum” ning Reeli Reinausi teist käsikirja „Vaevatud”. Ära märgiti Kristiine Kurema käsikirja „Liblika lein” ning Kadri Pettai „Jaanik(a)”. Võistluse korraldamist toetas Kultuurkapital.

Tikkimismustrid kaante vahel

Kirjastuselt Varrak on ilmunud üli-populaarse tikkimisraamatu „Eesti tikand” järg – „Eesti tikand 2. Geomeetiline ornament. 420 rahvusliku mustrit”. Raamatu autorid Elo Lutsepp Vabaõhumuuseumist ja Eesti Kunstiakadeemia õppejõud Irina Tammis on sellesse raamatusse kogunud üle neljasaja mustri, mis on vaid kübe meie väga rikkast rahvakunstist. Kui Irina Tammise ja Elo Lutsepa esimeses raamatus „Eesti tikand” keskenduti peamiselt lilltikandile, siis „Eesti tikand 2” vaatleb eelkõige arhailisemat geomeetrisel ornamentil ja selle tikkimistehnikaid.

Avati raamatupood Lasnamäel

Mais avati Peterburi tee 92E asuvas Büroomaailmas uus raamatukauplus, milles pinda 300 m² ja müügil ligi 4000 eri nimetust raamatuid. Kauplus sündis Büroomaailma ja Rahva Raamatu koostöös. Vastavatud kauplus on seni ainus raamatupood Lasnamäel.

Lisaks raamatutele saavad külalised osta laias valikus arvuteid, kontoritarkust, bürootehnikat ja -mööblit. Lähitulevikus pakutakse võimalust kõiki raamatuid osta ka Büroomaailma internetipoe kaudu.

Järgmine ajaleht RAAMAT ilmub septembris. Ilusast suve ja hädalugemiselamus!

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit
© EKL 2011

ilmunud

Elumees

Mihkel Tiks

344 lk, kõva köide

Kaheksakümne aastat saab mängumehest elumees, kes ideoloogiarinde täägiõitluse eesliinil, kuhu kultuuriminister ta saadab, tor-kab peaaegu surnuks teatrijuhi, enne kui sukeldub vabadusõitluse sogs-tesse voogudesse. Peagi reedab elumees ka laulva revolutsiooni, hakates riiklikus kultuuriajakirjas kirjastusäri-mehena valuutat kokku ajama. „Elumees” on järg raamatule „Mängumees”. See on osa sarjast „Poiss sai 50”, mis pälvis 2010. aasta Tänapäeva romaanivõistlusel eripreemia.

Kõik on täiesti perses

Pasa ja Atpo

tõlkinud Katrin Kaarep

256 lk, pehme köide

See on raamat neile, keda moodsa elu suuremad ja väikesemad küsimused vihaseks teevad. Põhimõtteliselt võib öelda, et kõik asjad ajavad kedagi vihaseks. Ja isegi kui keegi enesepettuslikult tunneb mingit rahulolu, tuleb mees pidada, et punnimine on mõttetu, kuna kõik on täiesti perses. Ükskõik, kas teid ajavad vihaseks ninanokkjad, Crocxi pastlad, enda arust jube targad arvamusliidrid, ennasttäis poliitikud, jõulukinkide otsimine või telepoe sodi.

Volli vanad vigurid

Ilmar Tomusk

sari „Minu esimene raamat”

142 lk, kõva köide

2007. aastal ilmus Tänapäeva sarjas „Minu esimene raamat” Ilmar Tomuski esimene lasteraamat „Tere, Volli!”, mille peategelasel, kuueaastasel Volli, jagus kruuskeid igaks elujuhtumiks. Raamat leidis lugejate sooja vastuvõtu ning oli Kultuurkapitali 2007. aasta lastekirjanduse aasta-preemia üks nominentidest. „Volli vanad vigurid” sisaldab lugusid, mis jäid autoril tookord kirja panemata.

Peaaegu inimene

Mare Sabolotny

424 lk, pehme köide

Noorsooromaan „Peaaegu inimene” jutustab 15-aastasest Grettenist, kes peab oma töötü ema ja iseenda ülalpidamiseks hakkama baaris ettekandjaks. Sellest tekivad õpiraskused koolis. Pärast mitme lähedase surma ning pettumist oma isas, kes ühtäkki ta ellu ilmub, otsustab Gretten alustada elu nullist – hoopis teises kohas, hoopis teise inimesena. Mare Sabolotny eelmine romaan „Kirjaklambritest vöö” saavutas kirjastuse Tänapäev 2006. aasta noorsooromaanivõistlusel teise koha.

Veetlus

Donald Spoto

tõlkinud Vilma Jürisalu

276 lk, kõva köide

Billy Wilder ütles, et Audrey Hepburn oli „Lihtsalt sündinud lummavaks, see on talle nii omane, nii lihtne. Seda ei saa õppida. Jumal suudles teda põsele ja selline ta oligi.” Veel praegugi, ligi 20 aastat pärast oma surma on Hepburn üks 20. sajandi suuremaid stiiliikone. Käesolev elulugu võtab kokku selle mõistatusliku naise elu ja armastused, tema filmid ja olulise töö UNICEFI saadikuna.

Kõik, mis kunagi võis olla

ENN VETEMAA

Algselt kavatsesin kirjutada akadeemik Gustav Naanist näidendi – see sai Eesti Draamateatrile tehtud ja nägi ka lavalaudu. Kuna mul ja näidendi kaasautoril Erki Aulel palju materjali üle jäi, kavatsesin näidendi edasi arendada millekski laiemale, mitte päris dokumentaalseks, kuid selle lähedaseks panoraamromaaniks.

Tükatine käsitlusviis

Miks mitte päriselt dokumentaalseks? Ühest küljest piiras mind materjali vähesus, teisest aga selle mittetäielik usaldatavus. Ei suutnud ma ka jääda arhiivimaterjali ja oma mõõduka tutvuse – loomulikult akadeemik Naani endaga – vangiks. Lihtsalt ei saanud teisi, kui hakkasin kaunis vabalt ja jultunult fabuleerima. See on kord juba minu iseärasus.

Nii et võib rääkida küll teosest, mille peategelane on akadeemik Naanile üsnagi lähedane persoon, aga kes temaga kõiges ei kattu.

Samuti on see raamat kurikuulsast viiekümne aasta märtsis toimunud ideoloogiapleenumist ning veidike ka varasematest aegadest.

Tegu on niisiis üsna vabalt kirja pandud tükatise käsitlusega; ei anna ikka ühtede kaante vahele suruda võimvoitlust keskkomitee, muinsuskaitse liikumist, laulupidudega seotud, rohelise mõtteviisi sündi, rahva kasvavat muret oma keele ja kultuuri pärast, IMEt, fosforiidisõda jne, jne.

Ei pretendeeri ajaloolisele tõele

Midagi veel: kuigi ma päris hoolega arhiivides tuhnisin, võib iga keskmine ajaloolane leida minu raamatust kümneid ebatäpsusi – à la kuidas sai see sündmus toimuda enne seda või teist koosolekut või telefonikõnet? – ning õigustatult ja kahjurõõmuga käsi hõõruda. Muidugi. Ent ega ma reaalsuse üksühedest kajastamist ja kronoloogilist täpsust oma põhieesmärgiks seadnudki. Üritasin kirjeldada pigem õhustikku, mõningaid karaktereid (jällegi mitte absoluutsele tõele pretendeerides) ja Eestimaa üldist elu-olu enam-vähem viimasel poolel sajandil.

Paraku kasvas kohe välja uus häda. Oleksin ju võinud nime Naan asemel kasutada mõnd teist palindroomi, näiteks Paap. Käbini nime asemel aga pruukida Kobinat, Väljase asemel Vellest, Karotamme asemel Uritamme jne.

Kosmoloogia ulatab käe kirjandusele. Eesti NSV Teaduste Akadeemia asepresident Gustav Naan õnnitlemas Eesti NSV rahvakirjaniku Friedebert Tuglast tema 75. sünnipäevale pühendatud õhtul Estonias 1961. aastal.

FOTO E. NORMAN/FILMARHIV

See oleks aga meie väikeses riigis teinud asja veelgi absurdsemaks, mõjunud koguni irvitamisena, sest oleks ju kohe hakatud otsima prototüüpe ja need vaevata ka leitud. Fabuleerisin, nagu juba öeldud, väga vabalt, püüdes kindlaks jääda printsipi, et ei kirjuta vaid seda, mis kohe kuidagi toimuda poleks saanud. Aga eks sedagi ole takajärele pea võimatu selgeks teha.

Ent kehtib siiski vanarahva tähelepanek: kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem. Nii oli minuagagi.

Faktivead võivad olla tahtlikud ja nutikad

Sattusin lugema Rushdie kuulsat romaani „Kesköö lapsed”, kus autor tunnistab, et on eksinud ühe üliloolise faktiga – nimelt Gandhi mõrvapäevaga, ja kohe tugevasti... Selletõttu olevat kogu tema teos, kogu koloss kõvasti paigast ära vajunud ja seisvat vildakal vundamendil. Aga kõike ümber teha ta ei viitsivat! Ja see olevat pea võimatuigi.

Loomulikult leidsid kriitikud, kes kärbestena sellise väärtteose nagu meepurgi ümber sumisesid, autori faktivead otsemaid. Mis juhtunuks kindlasti ka ta enda ausa ülestunnistusest.

Ent üks noist kriitikuist – keegi leidlik Linda Hutcheon – ilmutas taibukust ja kuulutas need vead mitte *faux pas*

deks, vaid autori nutikaiks ja tahtlikuks leiuks, koguni meetodiks... Vigade, tema neid nüüd enam vigadeks ei lugenudki, õigustamiseks pani ta kirja paksu, keeruka ja tõsiteadusliku traktaadi „A Poetics of Postmodernism” (Routledge 1988), kusjuures leiutas koguni uue mõiste – uhke ja pretensioonika, nagu kirjanduse ümber sibavatel andekatel inimestel tihti kombeks: autori tahtlik eksimus olevat „metafiksioon”(!), millega tahetakse rõhutada aja sirgjoonelise kulgemise ebaolulisust...

Tähtis polevat mitte ajalugu, vaid selle fikseerimise vaba ja subjektiivne protsess, mis loovat just sel viisil võimaluse kehtestada uusi emotsionaalseid mängureegleid, mis olevat norivast ajafaktorist kunstilises mõttes tohutult tähtsamad. Seda enam, et kuis kõik minevikus just juhtus, olevat täna nagunii võimatu täpselt kindlaks teha.

Väga tark naisterahvas: sai ise kuulsa, ning mis võis Rushdiegi sellise lähenemise vastu olla...

Siirad vabandused

Sellest juhtunult ei pinguta minagi oma loos meie tegelastega juhtunule alati täpselt ajakoordinaati välja selgitama, ja vabalt võib juhtuda, et mõni kohtumine, mis enne teatud konkreetselt sünd-

must kuidagi toimuda ei saanud, siin siiski just toimub. Kuna nii on mul mugavam. Ja ma loodan, et vahel võib midagi võita tahtlikust faktevast lugejagi. Seda just emotsionaalses plaanis. Väikesemates detailides soovitsin julgem olla oma lugupeetud toimetajalgi. Nii et võtke või jätke, kasutasin minagi „metafiksiooni”. Millega sissejuhatus lõpetada? Ah jaa!

Hea lugeja, siinkohal loen oma pühaks kohuseks pidulikult kõigile tunnistada, et käesolevas romaanis on kasutatud küll reaalselt elanuide mõneti sarnanevaid tegelasi ning pruugitud ka õigeid nimesid, samas on romaanis toimuv suure osas minu isiklik väljamõeldis. Nii et ei pea tegelaste funktsioon ja teod romaanis kokku langema elus reaalselt toimunudega. Nende ees, kes end sellest puudutatuna võivad tunda, vabandan siiralt mistahes meediavormis.

Akadeemik Gustav Naani hiilgus ja viletsus
Enn Vetemaa
504 lk, kõva köide

Inimvõimete piiril elatud elu

PRIIT PÕHJALA

Guinnessi maailmarekordide raamatu järgi on Sir Ranulph Fiennes maailma kuulsaim elav maadeurija. Tema elulugu kinnitab, et see ei ole liialdus; ta on rännanud meie planeedi kõige ohtlikumates ja ligipääsmatumates paikades, jõudes muuhulgas esimese inimesena jalgsi mõlemale poolusele, avastades Omaanis kadunud Ubari linna, juhtides esimest ümbermaailmareisi üle pooluste, ületades esimesena kõrvalise abita Antarktika maismaa ning tõustes Eigeri tippu mööda mäe põhjanõlva, sooritades nõn-

da vapustava vägiteo mägironimises. Autobiograafias „Hull, halb ja ohtlik tunda” vaatab Fiennes tagasi sellele inimvõimete piiril elatud elule, mida iseloomustavad julgus, kõikide raskuste sihikindel ületamine ja kõigutamalt visa mässulisus.

Lisaks ekspeditsioonidele kirjeldab Fiennes oma sõjaväekarjääri (teenistust eliitsõdurina SAS-i eriuksuses ja Omaani sultani sõjaväes pärast seda, kui ta oli lõhkeainete väärkasutamise pärast SAS-ist välja heidetud), sõrmede kaotamist pakasele, korduvat sattumist surmasuhtu ning seda, kuidas ta jooksis kolm kuud pärast südameatakki ja kahe šundi paigaldamist Briti Südamefon-

di toetuseks seitsme järjestikuse päevaga seitsmel mandril seitse maratoni.

Muuhulgas teeb Fiennes juttu ka oma elu naljakamatest seikadest, näiteks sellest, kuidas tal tuli telesaate „Top Gear” võidusõidurajal alla vanduda Kate Mossile või kuidas ta pidi pärast Sean Connery tagasitõmbumist äärepealt James Bondi mängima – lõpuks tehti valik siiski Roger Moore'i kasuks, sest Fiennes sarnanevat „näo poolest pigem talutööliste kui inglase džentelmeniga”. Nii pididki maailma filmisõbrad ootama Ranulphi nõbude Ralphi ja Josephi sirgumist, enne kui Fiennesi nimi kinoekraanidel kuulsust koguma hakkas.

Kõikvõimalike rekordite ületamisega on Fiennes kogunud heategevuseks miljoneid naelu. 1993. aastal nimetati ta „inimsaavutuste ja heategevuse” eest Briti impeeriumi ordu (OBE) ohvitseriks. Lisaks on ta saanud Polaarmedali koos ainulaadsete Antarktika ja Arktika lisalintidega.

Hull, halb ja ohtlik tunda
Ranulph Fiennes autobiograafia
tõlkinud Matti Piirimaa
344 lk, kõva köide

Raamat „Taluaia taimed” on hea abimees igapäevale, kes soovib luua tänapäevasesse aeda vanaema aia romantilist meeleolu.

FOTO RAAMATUST

Uus ja vana taluaaed

KATKEND RAAMATUST

Tõelise taluaia taime olemus peitub selles, et ta on elujõuline ja jätkusuutlik. Nii kirjutab Röpina aiandusõpetaja Reet Palusalu oma uues raamatus, mis on aiapidajale abiks vähemõeldud taimede valimisel ja paigutamisel romantilisse tänapäeva aeda.

Taluaiale mõeldes tekib meil ilmselt ettekujutus vanaema rohtukasvanud floksi- ja pojengipõõsastega aiast, mis suutis vähesest hooldusest hoolimata röömustada vaatajaid oma õieiluga aastakümneid. Ehtne taluaia taim pidi olema elujõuline ja jätkusuutlik. Kellel siis oli vanasti aega ainult lillepeenardega tegelda? Põhiline oli ikka talutöö, mis tõi raha majja.

Tänapäeval on tootvaid talusid üsna vähe, kuid taludes elatakse endiselt ja soovatakse nende ümber näha ka taimi, ehk isegi rohkem kui vanal ajal. Vähesed hooldusvajaduse tõttu sobivad taluaia taimed kindlasti hästi ka suvekodudesse, kus me iga päev nende eest hoolitsemise ei saa. Meeleolu loojatena on need

vanad tuttavad taimed muidugi omal kohal ka romantilises linnaaias.

Ajalooline taluaed

Taluaia mõiste on raskesti määratletav, sest erinevates piirkondades on taluaiaid olnud täiesti erinevad. Ka suurte ja väikeste talude aiad ei ole kunagi olnud ühtmoodi uhked. Kui väikese talu juures mõisteti taluaiana köögiviljamaad koos paari viljapuuga ja marjapõõsa ning mõne pojengiga, siis suurte talude juures kuulus uhke rohtaed erinevate lilledega, köögiviljamaa, puuvilja- ja marjaaed. Iluaed oli seejuures taluümbruse ja taluperenaise uhkuseks.

Ajaloolises taluaias kasvatati eelkõige eluks vajalikku ja alles hilisemal ajal hakati pöörama tähelepanu ka lilledele. Taluaed pidi kasvama perele tervisliku toidu ja tervise kosutamiseks vajalikud taimed, seega olid köögiviljad ja ravimtaimed seal esmatähtsad. Kasvatati ka muid eluks vajalikke taimi, nagu näiteks humalat, mida oli hea õlle sisse panna.

Taimestik oli pidevas muutumises lähtuvalt inimeste vajadustest. Aeda ümbritsesid suured puud või hekid,

mis pidid tuult kinni hoidma. Sageli oli ilu- ehk rohtaed ümbritsetud taraga, et kaitsta taimi kariloomade eest. Mujal Euroopas ümbritseti talude iluaiaid tihti ka müüride ja pukspuuhakkidega.

Eesti talude ümber kasvavad kohaliku päritolu harilik tamm, arukask, harilik jalakas, harilik künnapu, harilik pärn ja harilik pihlakas. Okaspuudest istutati talu juurde harilikku mändi, harilikku kuuske, harilikku kadakat ja harilikku jugapuud. Põõsastest kasutati kujundamiseks sarapuud, harilikku sirelit, harilikku lodjapuud, leedripuud, ebajasmiiine, metsikuid kibuvitsa liike ja pargiroose, kuslapuid, kikkapuid, kuldvihma ja pukspuud.

Igal taimel on ülesanne

Tänapäeval mõistame taluaiana maja ümbritsevat, inimeste praktilisi vajadusi rahuldavat ja esteetilise väärtusega taimestikku koos juurdekuuluvate puhkealadega. Ehkki tarbetaimi kasvatatakse taluaias vähem kui vanasti, on see trend juba muutumas. Puhast toitu väärtustavad inimesed on hakanud hindama ka omakasvatatud toitu ning nii võivad köögiviljad ja maitsetaimed

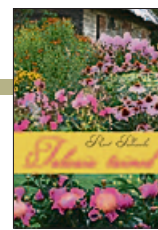
tagasi oma koha tänapäeva taluaias.

Taluaia taimede hulka kuuluvad puud, põõsad, lilled, köögiviljad ning maitse- ja ravimtaimed. Neid kõiki on võimalik kasutada aia kujundamisel. Igal taimerühmal on oma kindel koht ja ülesanne. Puud, põõsad ja ronitaimed annavad varju ja pakuvad tuulekaitset, köögiviljad rikastavad söögilauda, ravimtaimedest otsitakse abi haiguste korral ja lilled on silmailuks.

Talu iluaed paikneb alati elumaja ümber, köögiukse võimalikult lähedal, sest mitmeid selle saadusi kasutatakse igapäevaseks toiduks. Lisaks traditsioonilistele taluaia taimedele tunneme tänapäeval teisi taimi, kes oma vähesed nõudlikkusega maa-aeda sobivad ja vanaema aiast tuttavatele taimedele vaheldust pakuvad.

Taluaia taimed

Reet Palusalu
196 lk
kõva köide

Viimne reliikvia: pilk legendi taha

PAAVO KANGUR

Sa oled palju suurem eestlane, kui ei ürita iga hetk olla elukutseline eestlane. Selline mõte tekkis mul raamatut „Viimne reliikvia. Pilk legendi taha” kirjutades. Nii kultusfilmi toimeta ja Lennart Meri kui ka stsenaarist Arvo Valton on kahtlemata head eestlased. Siiski oli Lennart neil 1960. lõpuastatel veidi suurem eestlane kui Arvo, kes üritas liialt kramplikult olla elukutseline.

Soodne ajastu kultusfilmideks?

Filmi stsenaarium, mille dialooge teadis hiljem peast terve põlvkond, valmis aastaid. Leping Valtoniga sõlmiti aastal 1965 ning kaks järgmist aastat muudkui arutati ja kirjutati käsikirja ümber,

seejuures läksid Valtoni ja Meri suhted üpris teravaks. Ühel hetkel maksti Valtonile honorar ära ja siis läks päris hullamiseks – režissenaariumisse kirjutati isegi Gabrieli ja lõbunaise voodistseen. Samal ajal käis aktiivne näitlejate otsimine ja seegi tee läks üle kivide ja kändude.

Filmi tegijaid küsitledes liikus mu mõte paratamatult sellele, et 1960. aastate lõpp oli Tallinnfilmis üldse müstilise aeg: enamik tänaseid Eesti kultusfilme sündis just siis. Miks see nii oli? Ka sellele küsimusele otsisin kirjutamise käigus vastust. Tõsi, Viljandi Kultuuriakadeemia professor Kalju Komissarov (kelle kohta ütles Gabrieli osatäitja, et režissööri abistas üks väga „eestipärane” perekonnanimega mees) väitis, et filmi süünd oli tavapärane rutiin, millest ei maksa otsida midagi erilist, kõige vä-

hem sinimustvalget vandenõu. Aga temagi ei tea ehk kõike, sest lülitus protsessi alles 1968. aastal, kui oli valminud ei tea mitmes uus stsenaariumivariant.

Mitme rahvuse lugu

Raamatut ette valmistades tegin kolm pikemat reisi – Vilniusse vestlema filmi režissööri Grigori Kromanovi viimase abikaasaga, Moskvasse Gabrieli juurde ja Riiga Agnesele külla – ning tühe lühema jalutuskäigu Riigiarhiivi, et tutvuda toimikuga nr. 28. Tahtsin heita valgust legendi taha – miks saime just niisuguse „Viimse reliikvia”?

Menufilmis mängisid mitmed Ukraina ja Läti näitlejad, kellest on elus veel Ingrida Andrina ehk Agnes ja Aleksandr Goloborodko ehk Gabriel, kes muide sai võtete ajal tütre isaks. Mõlemad olid ja on väga selge nägemuse ja

professionaalse suhtumisega näitlejad ja mõlemad nägid selles filmis ka oma lugu. Täna jagab Gabriel Mossoveti teatris tühte garderoobi Ostap Benderiga (Sergei Jurski). Agnes meenutas oma kogemust mässajatega 1991. aasta talvel, jagades barrikaadidel vabadust kaitsnud riialastele suppi ja võileibu.

Loomulikult tuli üles otsida ka Raivo Trass, Peeter Jakobi, Eve Kivi ja nii mõnigi asjaosaline ka kaamera tagant.

Viimne reliikvia. Pilk legendi taha

Paavo kangur
228 lk
kõva köide

ilmunud

Eestlasena Londonis: kübar jalas, saabas peas

Aime Hansen

292 lk, pehme köide

Aime Hanseni värvikas elustiiliraamat viib meid Londoni varjatud nurkadesse, avab särava suurlinna peidus poole, mida turist naljalt ei märkagi. Koos pikemat aega Londonis elanud autoriga jälgime metropoli maa-alust elu, kohtume kodututega, näitlejaks ihalejatega ja surnuaiavaimudega, osaleme kuninglikul hobuste võidusõidul... Saame teada, mis tunne on olla lillepoetid-ruk Madonna maja lähistel, segada pubis jooke, õpetada võõramaalastele inglise keelt. Vahetult vahendatud muljed ja isikupärane kirjutamisstiil teevad Aime Hanseni raamatust haarava lugemisvara.

Savisaar – tujukas mängur

Tuuli Koch

192 lk, kõva köide

Müütiline, Eesti poliitika üks kõige karismaatilisemaid mehi Edgar Savisaar on suutnud luua enese ümber aura, mis teeb ta ühelt poolt nii meie kõigi omaks ja teisalt äärmiselt tabamatuks, mõistetamatuks. See on raamat Edgar Savisaarest kui inimestest, mitte ainult poliitikust. Kuigi poliitika ja võim ongi tema elu. Mees, kes nooruspäevil hullutas õrnema soo esindajaid sümfaatse oleku, loksik juuste ja erudeeritusega, õpetas valikute ees seisvaid naisi juba siis: „Mehi tuleb valida mõistuse, mitte ilu järgi”.

Anne Erm. Hiliskevad

Märt Treier

248 lk, kõva köide

Eesti džässis esileedi Anne Erm nimetab oma armastuseks number üks muusikat ning on öelnud sedagi, et džässifestiivalid on tema elu. Kui Anne Erm poleks oma ajal jazzkaart tegema hakanud, kui palju teaksid eestlased siis maailma supernimedest ja vastu pidi – kui palju teaks maailm eesti džässist. See raamat kõneleb sellest, mida õigupoolest tähendab kutsumusele elatud elu, mida tähendavad Annele inimesed tema ümber ja teda ümbritsevatele inimestele Anne ise. Kas pühendumine ja loobumine käivad käsikäes?

ilmumas

ABBA lugu

Carl Magnus Palm

404 lk, kõva köide

Põhjala saaga mõõtu si-sevaade ühest maailma vägevamast popikoonist, mille on kirja pannud superneliku ihubiograaf. Ka ligi 30 aastat pärast Abba tegutsemise lõppu on need neli tähte Rootsi visiitkaart ja kaubamärk. Agnetha + Björn + Benny + Anni-Frid pakuvad ikka veel äratundmist ja samastumise rõõmu. Ühise edu loo taga vastandlikud nagu tuli, maa, õhk ja vesi. Kaks kihlust, kaks abielu, kaks lahutust. Paarisuhete variatsioon heas ja halvast otsekui hingeabi käsiraamatust. Midagi tuttavat igapäevale. Ühtlasi lugu Rootsist ja rootslastest. Sõjajärgsest vaesusest heaoluühiskonna tõusu ja languseni. Lubab eestlastel uskuda, et käime sama teed, ainult mõni kümnend neist tagapool.

Ilmunud

Gustav Suitsu jälil. Fakte ja mõtisklusi

Leili Iher

592 lk, kõva köide

Gustav Suits (1883–1956) on end eesti luuleloos legendaarseks kirjutatud kui „Elu tule” ja „Tuulemaa” laulik ning tema roll Tartu Ülikooli esimese kirjandusprofessorina on mitte vähem teedrajav. Seda kummastavam on, et käsitlused temast on seni jäänud üksnes mälestuste ja artiklite tasandile. Kirjandusloolase Leili Iheri kauaaegse pühendumuse tulemusel valminud uurimus on selle lünga nüüd täitnud. Raamat katab kogu Gustav Suitsu elu sünnikodust Tartumaal Võnnus kuni Teise maailmasõja järgse maapaost aastateni Stockholmis. Leili Iheri rõhuasetus on seatud eelkõige Gustav Suitsu isiksuse kujunemisele ja selle seosele luuletetkidega.

50 aastat saatana embuses

Rein Kasak tõlkinud

Margus Leemets sari „Inimesed ajas”

592 lk, kõva köide

1941. aasta juunipäeval alustas viieaastane Rein Kasak koos oma saatusekaaslastega loomavagunis teed Siberi avaruste poole. Vaatamata represseeritud minevikule õnnestus tal hiljem astuda merekooli ja saada kaugsõidulaeva kapteniks – sellise ametikohale kinnitati Nõukogude Liidus aga vaid inimene, keda KGB usaldas. Aastatel 1989–1991 pani Rein Kasak kirja mälestused, milles tahtis omaenda näite varal selgitada, kuidas see organisatsioon tegutses: kuidas värvati informaatoreid, kuidas neid psühholoogiliselt mõjutati, milline oli KGB tegevuse haare ja mil määral oli see tunginud Nõukogude riigi kõikidesse tegevusvaldkondadesse.

Minevike müüja

Jose Eduardo Agualusa

tõlkinud Leenu Nigu

sari „Moodne aeg”

128 lk, kõva köide

„Minevike müüja” on lõikav, kuid samas südamliselt satriir tänapäeva Angola ühiskonnast. Félix Ventura peab veidrat ametit – ta müüb võltsitud minevikke. Tema kliente – edukaid ettevõtjaid, poliitikut, kindraleid, ühesõnaga Angola tarkavat kodanlast – ootab ees kindel tulevik. Kuid neil ei ole ilusat minevikku. Félix mõtleb neile välja rikkaliku sugupuud, hangib värvikate esivanemate portreed ja õnnelikud mälestused. Ühel õhtul ilmub Félixi majja aga kummaline võõras, kes tahab endale angolalase identiteeti. Ja ühtäkki hakkab minevik peadpööritava kiirusel olevikku mõjutama...

Limpa ja mereröövlid

audioraamat

Andrus Kivirähk

loeb Tõnu Oja

3 CD-plaati

See on raamat Limmast, kes ühel öösel järsku oma voodist ära kaob. See on raamat Limmast, kes oma vanda kohe otsima läheb. Ja otse loomulikult on see raamat limonaadisiga Limpast, kes vahetpidamata limonaadi kaanib. Ja siis on see raamat veel mereröövlitest, tontidest, patjadest, laiskloomadest, madratsitest ning karvastest kaisulokkudest kah!

Trotski loeb Türgis rahvusvahelisi kommunistlikke ajalehti.

FOTO RAAMATUST

Staarkommunisti kirev elulugu

MART JUUR
Postimees

Ofxordi professor Robert Service on seesama teadlane, kelle raamatute kohta Londoni ülikooli professor Orlando Figes anonüümselt Amazonis mürgiseid kommentaare postitas. Vänged mehed need Inglise ajaloolased, kes spetsialiseerunud samale teemale ja söövad n-ö ühest kaunist.

Service on Venemaa ajaloo ekspert, kirjutanud ülevaate kommunistliku liikumise ajaloo (Seltsimehed) ning triloogia „Lenin”, „Stalin” ja „Trotski”. Eesti huvilisele on „Lenin” ja „Seltsimehed” juba tuttavad, nende garanteeritud kvaliteet on parim soovitus ja teejuht „Trotski” juurde.

Lenini mantlipärijast riigi suurimaks vaenlaseks

Trotskit on kirjutatud palju. Trotski ise kirjutas meeletult palju. Trotski sulest tuli propagandat, ajakirjandust, päevapoliitilist poleemikat, filosoofilise ambitsiooniga tekste, ajalookäsitlusi ning memuaare. Trotski oli andekas liitlane, kes ei põlanud eneseupitamise rasket tööd. Selles saatis teda suur edu. Hiilgeaegadel oli Trotskil arvukas fännklubi, kes juhi ja õpetaja sõnu levitas ja kullakaaluga kaalus. Vähemalt üks tõpuhta trotskisti poolt paberile pandud Trotski elulugu on eesti keeles ilmunud – 2003. aastal trükitud Harry Wilde raamat maalib Trotskit õdusalt ülekullutatud portree.

Vastukaaluks võib nimetada Viktor Suvorovit, kel pole Trotski suhtes mingeid illusioone, kuid nutikas ja õel Suvorov tegeleb Trotskiga siiski vaid mõõdamises. Alles nüüd on eestlastel võimalik emakeeles lugeda kapitaalset käsitlust kuulsast kommunistist. Nagu Robert Service ise ütleb: see on täispikk Trotski elulugu, mille autor pole pärit Venemaalt ega ole trotskist.

Lev Davidovič Trotski (7.11.1879 – 21.08.1940) oli juhtiv bolševik, kelle roll Vene revolutsioonis polnud väiksem kui tema kolleegil ja konkurendil Vladimir Iljiti Leninil. Trotski oli hiilgav kõnemees, masside liigutaja, välisajade rahvakomissar, Punaarmee looja ja ülemjuhataja – tõeline staarkommunist, kui rääkida arusaadavas keeles.

Pärast Lenini surma nähti Trotskit tema mantlipärijat. Vähemalt Trotski ise tahtis ennast selles rollis näha. Võimuvõitluses jäi Trotski alla väsimatule Jossif Vissarionovič Stalinile, kes puksis Lev Davidoviči välja partei- ja riigiametitest ning lõpuks ka riigist. Et tüütust nõudlejust lõplikult vabaneda, saatis Stalin teele NKVD mõrtsukad, 1940. aasta kuumal suvel Mehhikos läks üritus lõpuks korda, terav jääkirves leidis ekssiili kupaatunud revolutsiooni tunglakandja tulise pea.

Ajalugu kirjutavad teadagi kes – võitjad. Stalini aparaat kujutas Trotskit Nõukogude riigi suurima vaenlasena, seda protsessi karikeris oma teostes George Orwell. Trotski oli „Loomade farmi” Lumepalli ning „1984” eemal-tõukava Emmanuel Goldsteini prototüüp. Trotski päritolu sobis hästi juudi-viha õhutamiseks, ilmaaegu ei hüütud teda „maailma kuulsaimaks juudiks”. Hiljem leiti, et veelgi tõhusamalt toimib totaalne mahavaikimine. Mis oli seda hõlpsam, et kolmekümnendate aastate lõpuks olid Trotski poolehoidjad, sugulased ja sõbrad Nõukogude Liidus kas maha tapetud või laagrisse saadetud.

Põnevam kui kriminaalromaan

Seevastu Euroopas, eriti aga Ameerikas õitses ja õilmitses trotskism nagu Tootsi kapsamaa, ajades vesivõsusid veel praegugi. Trotskit on lihtne valetada, eriti kui maailmapilt on lihtne: Trotski – hea, Stalin – paha. Mõnikord ilmub Trotski vaim üpris ootamatult seoses. Nii näiteks üllitas ska-bänd Catch-22 mõne aasta eest vihase kont-

septsioonialbumi Trotski elust pealkirjaga „Permanent Revolution”.

Robert Service on teinud suure töö, et jüngrite ja vastaste poolt aastakümnete jooksul kokku tassitud vadele, mahavaikimise ja liialduste alt Trotskit välja kaevata säärasena nagu ta oli. Autor sõelub läbi tohutu hulga arhiivimaterjale ja allikaid, kirju ja dokumente, mälestusi ja tunnistusi. Nõrgema sulega kirjanik jääks faktide massiivile alla, Service loob põneva, selges ja ladus stiilis isikuloolise jutustuse.

Kuidas sai Ukraina maajuutide perre sündinud poisist poliitiline komeet, kes muutis ajalugu, millised olid Trotski tõusu ja languse asjaolud – see lugu on põnevam kui kriminaalromaan. Põhjalik ülevaade bolševike partei ajaloo, käärimestest ja veristest intriigidest sisaldab värskeid aspekte ning üllatavaid avastusi. „Trotskit” lugedes meenusid nõukogudeaegses ülikoolis kuulnud surmigavaid NLKP ajaloo loenguid. Milline ammendamatu materjal vaikiti surnuks.

Kommunistliku partei näol oli tegemist ususekti ja röövlipandega. Traditsiooniliselt arvatakse Lenin usumeeste ja Stalin röövlite hulka. Service näitab, et Stalini ja Lenini vahel kõõlus ühendava lülina poolharitlane Trotski, verjanulise ja intelligentseim kõigest bolševikest. Seda väidet kinnitab Trotski psühholoogilise profiili hiilgav analüüs. Julgen arvata, et Trotskile kui inimesele pühendatud leheküljed kuuluvad kaasaegse ajalookirjanduse klassikasse. Mis parata, säärase mastaabiga egomaniaki elust on huvitav lugeda, eriti kui ta juba surnud on.

Trotski
Robert Service
tõlkinud Tõnis Värnik
568 lk, kõva köide

Ilmunud

Vere magus lõhn

Suzanne McLeod

tõlkinud Piret Orav

376 lk

pehme köide

Suzanne McLeod on Suurbritannia ulmekirjanik, kes on saavutanud linnafantaasia žanris oma kodumaa juhtiva kirjaniku maine. „Vere magus lõhn” on paranormaalsest ilmingutest kubisev ja samas realistlikuna mõjuv lugu, milles on küllaga põnevust, sünget atmosfääri ja verd, aga ka nutikat huumorit. Fantaasiarikkalt kujutatud Londonis möllavad ringi nõiad, haldjad, saatürid, vampiirid ja teised vaimolendid ning nagu heas põnevusloos ikka, tuleb lahendada ka verd-tarretavaid kuritegusid.

Kõrbeoda

Deemoni triloogia

2. osa

Peter V. Brett

tõlkinud Lauri Saaber

F-sari

680 lk, pehme köide

Shar'Dama Ka ja Maalingutega Mees olid kunagi sõbrad ja relvavennad. Nüüd on nad vihased vaenlased. Nende looga on seotud Renna, noor naine, kel on tulnud taluda üleilmlikke kannatusi; Leesha, uhke ja imekaunis ravitseja; ning Rojer, rändurist viuldaja, kelle tavatu muusika suudab deemoneid rahustada. Ajal, mil vanad liitlused pannakse proovile ja sõlmitakse uusi, on kõik õndsas teadmatuses sellest, et ilmunud on uus liik deemoneid, kes on intelligentsemad ja ohtlikumad kui ükski, kellega ollakse varem kokku puutunud. Järg raamatule „Maalingutega mees” (Varrak 2010).

Kardinali mõõgad

Pierre Pevel

tõlkinud

Ethel Lillemägi

F-sari

328 lk, pehme köide

Pariis, 1633. Issanda aastal, Prantsusmaa kuningas on Louis XIII ja teda valitseb Richelieu. Kardinal, üks oma ajastu kardetavamaid ja mõjuvõimsamaid isikuid, peab lakkamatut võitlust Prantsusmaa vaenlastega. Eesmärgi nimel läheb kõiku kõik: salakuulajad, mõrvad, sõda... isegi nõidus, mida valdavad kuningriigi kõige salakavalamad vastased – lohed. Pierre Pevel (s. 1968) on üks kuulsamaid prantsuse fantaasiakirjanikke, kes ühendab oma romaanides virtuoosselt mantli ja mõõga lood, suurepärase ja täpse ajaloolise jutustuse ning eepilise ja efektsete stseenidega fantaasiakirjanduse.

Tigana

Guy Gavriel Kay

tõlkinud Juhan Habicht

F-sari

632 lk

pehme köide

Võiks öelda, et see on romaan kesk-aegsest killustatud Itaaliast, mille vaenujalad maakonnad ei jõua õieti märgatagi, mis toimub, enne kui kaks tugevat meretagust vaenlast, üks idast ja teine läänest, on poolsaare omavahel ära jaganud. Ainult et ilma-kaared on kuidagi valetsi, taevast on kaks kuud, sinine ja valge, ning vallutajaid aitab nende julmal sõjaretkel võlulukunst. Niisiis pole see Itaalia, vaid mingi teine koht, ning lugu ise on vallutajatest ja vallutatutest, armastusest ja vihkamisest ning jumalatest ja rändlaulukutest.

Nartsiss on aias võimas kaitsja ja õnnetooja. Suur kimp toas peletab kurje vaime.

FOTO RAAMATUST

Varesele valu, harakale haigus...

KADRI JAANITS

Järjest suurenev huvi rohelise elulaadi vastu on ellu äratanud vahepeal unustatud traditsioone ja vanu tarkusi. Oskuse teha asju oma kätega ja leida abi loodusest. Ning loodus pakub palju. Ega ilmaasjata öelda, et mets on vaese mehe kasukas ja mitte ainult kasukas, vaid ka sahver ja apteek. Sinikka Piippo „Taimede varjatud vägi” pole siiski tavapärane ravimtaimeraamat. Pigem on see teejuht maagilise mõtteviisi ja loodusmaagia maailma.

Raamatusse on valitud 128 taimeliiki, iga liigi puhul antakse botaaniline kirjeldus, tutvustatakse taimega seotud uskumusi antiikmütoloogiast germaani rahvaste pärimuseni. Täpsemalt kirjeldatakse, kuidas kasutada taime loitsudes ja taigades näiteks õnne, jõukuse või armastuse ligimeelitamiseks, kaitseks või teiste reaalsustega ühenduse loomiseks. Eraldi on juttu ka iga taime raviomadustest.

Leebed ja sõbralikud või kurjad ja ohtlikud

Pea kõigi taimedega on seotud uskumusi ja pea iga taime saab millekski kasutada. Siiski on mõne taime vägi rohkem tuntud. Karikakar ennustab armastust, raudrohi peatab verejooksu, nõges annab jõudu, kummel rahustab. Need on meie oma metsade ja aegade taimed, aga leidub ka teisi, eksootilisemaid, millega on läbi aegade kaas käinud õige veidraid rituaale ja uskumusi.

Näiteks Itaalias ja Balkani poolsaarel kasvav alraun, mis maast välja tõmbamisel kõrvulukustavalt kriiskab, peaks paljudele tuttav olema kas või Harry Potteri raamatutest-filmidest. Selle taime haralises juures nähti inimese kuju ja sestap koheldi taime nagu elusolendit, teda vannitati, riietati ja pandi lausa tillukesele troonile istuma ning pärandati perekonnas põlvest põlve. Kodu-

alrauni kõrvale pandi ööseks raha ja tal räägiti oma salasoo ve ning raha hulk olevat öö jooksul kasvanud. Kui keegi elas hästi ilma nähtava tuluallikata, võis arvata, et mängus on alraun.

Taimed, nagu inimesedki, võivad olla leebed ja sõbralikud või kurjad ja ohtlikud. Näiteks joovastavad taimed, nagu ogaõun või koirohi võivad olla võimukad, ettearvamatud ja isegi kahjulikud. Paljud taimed on aga kaitsvad ja õnnetoovad, näiteks pirnpuu toob õnnistust ja kaitseb lapsi. Pihlaka maagiline jõud on nii tugev, et suudab tühistada pahad loitsud. Lina meelkitab ligi õnne ja raha, sestap tasub panna linaseemneid rakkotti või kingadesse.

Läbi aegade on inimesed otsinud armastust, proovinud seda ligi meelitada ja tahtnud teada, milliseks kujuneb eesseisev abielu. Küllap kõige levinumad armastusega seotud taimed on roosid. Raamat õpetabki tõhusa armuloitsu roosidega: „Võta kaks veel avanemata roosipunga ja valge. Kirjuta paberile, milline sinu partner peaks olema ja löika oma juustest väike salguke. Rulli paber juuksesalgu ümber. Poolita roosipungad ja aseta valge ja punane pool kokku nii, et paberirull juustega jääb nende vahele. Seo kõik roosa paelaga kokku, suudle õisi ja viska nutsak jõeke. Mata allesjäänud õiepooled maha.”

Maagiline maailmavaade on positiivne

Peale taimede ja nende kasutamisevõimaluste tutvustamise õpetatakse raamatus mõistma ka maagilist mõtlemist ning heidetakse pilk vaimolendite, jumalate ja jumalannade maailma, sest ilma elava maagilise maailmavaate ja teadmisteta on rituaalide läbiviimine tühipaljas ebausk.

Tutvustatakse ka nõidade, *wicca*'de, šamaanide ja druiidide, kes ju kõik kasutavad taime mitmesugusel otstarbel, tõekspidamisi ja traditsioone ning taimemaagia filosoofiat.

Maagia aluseks on idee, et kõik universumis esinevad nähtused, esemed ja sündmused on omavahel seotud. Kõigel universumis leiduval on vaste inimeses. Ka taevas ja põrgu on olemas nii igas inimeses kui ka kogu universumis. Õigupoolest tähendabki loodusmaagia universumi loomuliku energia suunamist soovitud eesmärgi saavutamiseks, sealjuures tuleb aga arvestada sageli maagiaga seonduvat kolmekordse tagasituleku seadust, mis tähendab seda, et soovitud hea või halb tuleb mitmekordselt tagasi.

Maagiline maailmavaade ja taime maailma filosoofia on positiivne, elujatav ja humanistlik. Ühelegi elavale olendile ei tohi haiget teha ega teda kurjasti kasutada ja seda mitte ainult selle pärast, et kõik halb tuleb tagasi, vaid ka selle pärast, et maagia peab sisaldama aukartust elu ees. Inimene peab tegutsema oma tahtest ja olemusest lähtuvalt ning tal peavad olema head kavatsused.

Nii jagab raamat tarkusi taimede kasvatamisest ja kasutamisest, õpetab nendega ravima ja lausuma loitse. Muidugi ei pea seda kõike võtma surmtõsiselt. Keda huvitab loodus ja kes on avatud pisut teistmoodi mõtlemisele. Nagu ütlev eessõnas autor ise: „Mõtveis, mille järgi maagia kuulub eilsesse päeva ning oluline on ainult ratsionaalne mõtlemine ja teadus, on väga piiratud. Me näeme seda, mida me tahame näha. Loodan, et see raamat aitab suurendada mõistmist ja lugupidamist taimede maailma vastu.”

Taimede varjatud vägi
Sinikka Piippo
tõlkinud Kadri Jaanits
600 lk, kõva köide

Ilu rahvakunsti varasalvest

Sellesse raamatusse on kogutud üle 400 mustri, mis on vaid kübeke meie väga rikkast rahvakunstist. Mustrid pärinevad nii aastaid tagasi ilmunud raamatutest, Eesti Rahva Muuseumi kogudest kui ka sõprade riidekappidest, mõned on aga vanadelt fotodelt piste-pistelt maha kirjutatud.

Kui Irina Tammise ja Elo Lutsepa esimeses raamatus „Eesti tikand” keskenduti peamiselt lilltikandile, siis „Eesti tikand 2” vaatleb eelkõige arhailisemat geomeetrist ornamentit ja selle tikkimistehnikaid. Vanimad kujundid – sõõr, rist, silmusnelinurk, kaheksaharuline rist jt – on maagilise tähendusega. Hilisemas geomeetrisel ornamentis esinevad vahelduvalt romb ja diagonaalrist, rombide rida ja siksak. Arhailise geomeetrisel kaunistuse kõrval tuleb 18. sajandil Põhja-Eestis ja saartel kasutusele lillkiri.

Lõuna-Eestis ja saartel säilitavad rõivad arhailisema ilme ja geomeetrisel ornament on jätkuvalt populaarne. 18. sajandini oli särkide, käiste, peakatete ja teiste rõivaosade kaunistuseks olnud värvilise villase lõngaga teostatud väljaõmbluste kõrval kasutusel eeskätt valge linane tikand.

Lõngad ja riie värviti taimeleotistega ning saadi väga ilusad mahedad toonid. Näiteks saadi punast madaraga, pruuni pohlavartega ja kivisambлага, rohekat kortslehe ja maikellukesega värvides. Taimedega värvimise oskust pärandati põlvest põlve. 18. sajandil hakkasid levi- ma kaupmeeste poolt sissetoodud värvilised puuvillased ja siidniidid.

Eesti naine on alati soovinud riietuda kaunilt ja omapäraselt, mistõttu püüti juba vanadel aegadel valida võimalikult erinev tikand või eseme kaunistus, mitte täpselt kopeerida moesolevat. Võeti ka „märku” teistelt kirjadelt, tehti nendes muudatusi ja täiendusi. Seepärast ärge teiegi suhtuge selle raamatu mustritesse nagu kindlatesse reeglitesse.

Eesti tikand 2. Geomeetrisel ornament. 420 rahvuslikku mustrit

Elo Lutsepp ja Irina Tammis
144 lk, pehme köide + 64 mustri lehte

Mahukas ja põhjalik aiandusentsüklopeedia

Varraku poolt välja antud Briti Kuningliku Aiandusseltsi „Aianduse entsüklopeedia” on kõige mahukam ja põhjalikum aiandusentsüklopeedia, mis Eestis raamatulettidele on jõudnud: raamat võtab kokku Lääne-Euroopa ligi tuhandeaastase aianduskogemuse, mis on meie aiandusspetsialistide poolt Eesti kliimale ja oludele kohandatud.

Siit leiab nii algaja kui ka kogenum kodusaianduse praktikust nõu kõigis aiandusega seotud valdkondades ning saab lähtuda uutest ja põnevatest ideedest aia rajamisel ja hooldamisel. Asjatundlikult käsitletakse aia planeerimist ja kõiki iluaia osi; üheaastaste taimede ja püsikute kasvata- mist; ilupuude ja pöösaste valimist; muru rajamist ja hooldamist; veesilma- de ja kasvuhoonete rajamist; kõõgiviljade ja maitsetaimede kasvatamist; viljapuude ja marjapöösaste

valimist ja hooldamist; põhjalikult seletatakse lahti maheaiaanduse põhiõtted ning õpetatakse ära tundma ja tõrjuma taimehaigusi ja -kahjureid.

Sellesse väljaandesse on muu hulgas lisatud ka kõige uuemad aiakujunduse suunad ja tehnilised vahendid, eraldi on käsitletud taimede kasvatamist anuma- tes ja siseruumides. Raamatus on üle 3000 eritellimusele tehtud foto ja 400 samm-sammult illustreeritud võtet.

Aianduse entsüklopeedia
tõlkinud autorite kollektiiv
Eesti oludele kohandanud Mati Laane
752 lk, kõva köide

ilmunud

Toscana argipäev
Frances Mayes
tõlkinud
Faina Laksberg
272 lk

kõva köide
Frances Mayes pakub lugejatele võlu- vaid memuaare Toscanas veedetud päevadest. Ta kirjeldab „Toscana päikese all” ja „Bella Toscana” ilmumise järel aset leidnud elumuutusi ning lisab sensuaalseid mõtisklusi Itaalia elu ajatust ilust ja joovastavatest nautingutest. Ta kirjeldab koduse mägi- linna igapäevarõõme, pöörates erilist tähelepanu linna keskvaljakul keevale elule ja kodusaianduse nautimisele maalilises maapiigas. Kodukoha võ- ludest aina suuremasse vaimustusse sattunud Mayes kirjutab ka mitmetest Toscana tähelepanuväärsetest isikutest.

Andustus. Chadwicki perekonnakroonika 4. osa

Marcia Willett
tõlkinud Tiia Krass
sari „Varraku ajaviiteromaan”
280 lk, kõva köide

Kui kuulus saatejuht Jolyon Chadwick viib uue sõbratari Henrietta oma koju Kindlusesse – kaunisse iidse pere- konna elupaika, kus Chadwickide sugu- võsa on mitmeid põlvi elanud – ei kohtu tüdruk mitte üksnes suure suguvõsaga, vaid ka mehe ema Mariaga, kes aastate eest nii Jolyoni kui ka ta isa hülgas. Maria näib andestust otsivat, kuid tema poeg ei ole seda meelt, kuigi Jolyoni isa tahaks, et kõigi vahel valitseks taas sõprus. Henrietta, kellele ta enda vanemate abielu purunemine endiselt valu teeb, ei ole kindel, kas ta suudab niisama lihtsalt sellega leppida.

ilmunud

Muumitrolli mõtteeri

Tove Jansson,

Sami Malila

64 lk, kõva köide

„Muumitrolli mõtteeri” sisaldab maailmakuulsate Muumioru lugude sügavamõttelisi tarkusi. Aeg-ajalt on hea neid endale meelde tuletada. Sõbralik ja siiras Muumitroll unistab suurtest seiklustest, kuid veedab meeleldi aega kodus miljöös. Vahepeal üllatab ta ennastki oma julguse ja otsusekindlusega väljaspool kodu. Julgustav ja trööstiv lugemine kõigile argipäeva kangelastele. Raamatu originaalilustratsioonide autor on Tove Jansson.

Nuuskmõmmiku mõtteeri

Tove Jansson,

Sami Malila

56 lk, kõva köide

„Nuuskmõmmiku mõtteeri” sisaldab maailmakuulsate Muumioru lugude vallutuid tagurpidimõtteid ja ajutuid tarkusi. Nuuskmõmmik on vaba ja filosoferiv rändaja, kelle mõtted olemasolemise õnnest kuluvad ära asjadest ja kellaajast sõltujatele. Nuuskmõmmik on tark ja rahulik, sellesse raamatusse on kogutud tema omapäraseid vaated ja olulised õpetussõnad meile kõigile.

Snifi mõtteeri

Tove Jansson,

Sami Malila

64 lk, kõva köide

„Snifi mõtteeri” sisaldab maailmakuulsate Muumioru lugude sügavamõttelisi tarkusi. Aeg-ajalt on hea neid endale meelde tuletada. Kes meist ei peaks lugu heast toidust, kosutatavast unest ja sädelevatest asjadest – vähemalt mõnikordki. Või ei unistaks rikkaks saamisest. Nii teeb ka loomult üdini hea Sniff, kes võtab meeleldi osa kõigest, mis pole liialt ohtlik ega väsitav. Õnnestumisi on ta aga alati valmis enda nimele võtma. Raamat pakub lõbusaid mõtteid ja võrdlusainet kõigile, kelle sees peidab end väike Sniff.

Origami 12 võrratut paberkujukest

36 lk, pehme köide

Selle raamatu 12 origamimudeli valmis-

tamise käigus omandatakse mitu erinevat voltimisvõtet. Paberkujukest on jagatud kolme raskusastme järgi ning iga mudeli voltimisel on abiks üksikasjalikud skeemid ja juhised. Komplekti kuuluvad ka värviliste muustritega kaunistatud voltimispebrid. Tulemuseks on oma kätega loodud paljude eksootiliste olevustega paberist loomaaed.

Origami lastele

Mari Ono ja

Roshin Ono

tõlkinud Kadri Viin

128 lk, pehme köide

Raamatu kuus peatükki hõlmavad laia teemadingi alates klassikalistest kujunditest, näiteks loomadest kuni peokaunistustele ja sõidukiteni välja. Raamatuga on kaasas kõigi 35 kujundi valmistamiseks vajalikud paberid, nii et saad kohe alustada lillekorvi, sebra, raketi ja paljude teiste vahvate kujundite meisterdamist.

Viis teemanti

NELE SILLAOTS

Julio Cortázar'i teos „Salarelvad” Klaarika Kaldjärve suurepärase tõlkes, mille ilmutas Koolibri kirjastus oma sarjas „Ajavaim”, on mitmes mõttes tõeline teemant. Nagu vääriskivi mitmes tahus, peegeldub selle novellikogu viies peatükis arvukalt sügavamaid mõtteid, vaatenurgast sõltuvalt terve kaleidoskoop värve ja mõttevarjundeid – võta vaid kätte ja muuda kröömikese võrra rakurssi, ning lugejale avaldub uus tahk selle kümnete kiitlevate sisepeegeldustega.

Mõtteleja ja kommentaator

Tõlkija saatesõnast leiame, et sarnaselt suhtub autor jutustusse kui sellisesse võrreldes näiteks romaaniga: „Jutustus on kontsentratsioon, see on teemant, romaan aga pikk tee teemantide leidmiseni (...)”. Milliseid tahke leidub neil „Salarelvade” viiel teemantil? Kujutage ette, et istute pargipingil ja mõtlete omi mõtteid – need kulgevad kui mingite sündmuste või meeleolude kirjeldused üsna sirgjooneliselt, narratiivina. Kuid oma mõtete vahele märkate ümbritsevat olustikku, näiteks panete tähele huvitava kujuga pilvi või teie eest mööduvaid tuvisid, ning teete nende kohta mõttes vahemärkusi.

Samuti kommenteerite te omaenda mõtteid, küsides „Kuidas ma küll võisin nii mõelda?” või teete remärke stiilis „see oli nüüd üks rumal mõte”. See on metatasand, mis meie peas kõnelevale kommentaatorile pidevalt, sageli teadvustamatult, vahele segab, korrigeerib, naerab, manitseb. Oleme ehk harjunud, et raamatuis on minategelase mõtetelõng kirjas korrapärase järjekorras ja see ülalkirjeldatud sekkuja ei tulegi esile. Äärmisel juhul pälvib vahemärkus eraldi lause, eelnevat mõtet pehmendades või muud seesugust.

Cortázar'i puhul on eriliseks viis, kui loomulikult (ja seetõttu tavatult, rabavalt) suudab ta seda tühe inimese peas toimuvat kahekõnet edasi anda. Näiteks esimeses novellis „Ema kirjad” mõtleb peategelane nii: „Talle ei läinud suurt korda, mida Laura võiks tunda, niikaua kui ta seda varjab. (Talle ei läinud suurt korda, mida Laura võiks tunda, nii kaua kui ta seda varjab?) Ei, talle ei läinud see korda. (Talle ei läinud see korda?)”.

Lisaks nimetatud metatasandile mõt-

lemises näitab autor vastuolu meie aja- ja ruumitajus. Kriitikud on mänginud mõttega, et tegu on neofantastikaga, ulmetaotlusega. Kui me aga süüviksime hetkeks oma mõtlemise ja käitumise mehaanikasse, oleksid sellised kõrvalkalded vägagi äratuntavad. Läbi Johnny Carteri suu novellis „Tagaajaja” küsib autor: „Kuidas saab mõelda veerand tundi pooleteise minuti jooksul?” Kes poleks tundnud, et mingis olukorras tundub hetk venivat piinavalt või ka nauditavalt kaua? Või et „aeg lendab” ja tund möödub nagu viis minutit?

Paindub aeg, paindub ruum

Minevikus kogetud tragöödia võib aga mõjutada olevikku, nii et kogeme seda ikka ja jälle *déjà vu*'na – me toimime olevikus, aga elame mineviku paine all, suutmata endalt lahti raputada tollest hetkest kangastuvaid viirastuslikke mälestusi. Elame me sel juhul siis olevikus või minevikus? Nii paisub aeg ja tõmbub kokku, ning „Salarelvade” viies jutustus teeb muidki imetrikke. Nagu ka ruum. Uued, võõrad kohad tunduvad suuremad kui nad on; korter, mis on tundunud piisavalt suur, tundub petetud tegelasele korraga kitsas ja rusuv. Ja siis võib meie nägemine ja nähtut mõtestav teadvus toimida fotoaparaadina: tänaval jalutades võime kogeda, et üldplaanid mahuvad kõik detailid võrdse neutraalsusega, ning me kirjeldame pilti oma mõistuses (muidugi aeg-ajalt remärke tehes) nagu erapooletu kõrvalseisja kunagi.

Kohe kui meid aga miski väga huvitab, ärritab või ohustab, fokusseerime pilgu, teadvuse ja kirjelduse ühelekahele detailile ega hooma enam muud – kõik ümbritsev hägustub ja jääb tagaplaanile. Võib öelda, et me asume endiselt ruumis, selle detailide paljususe keskel, ent tegelikult eksisteerib meie jaoks vaid fotosuurendus tollest ühest-kahest detailist, mis meie pilku köidab. Võimalik, et aja ja ruumi elastsuse näitlikustamine Cortázar'i raamatus tundub lugejale ulmelisena vahest seetõttu, et me ei püüa enda mõtetegevust ja tajude eripära pidevalt sõnastada ja lahti mõtestada. Seda hindamatut on autori panus meie enesemõistmisse ja äratundmisse.

Teemanti järgmist tahku vaadates võib lugeja tunda õõva, hirmu, raskust ja vastikustki. Lugeses aimub pidevalt, justkui hakkaks midagi õudset sündi-

Julio Cortázar

ma. See on nagu filmides pinget üles kruviv taustamuusika – kiire viiulistaccato – surmakuulutaja. Kuritöö allhoovus või ka selle novellikogu kriminull-metatasand ilmneb kõigis viies jutust, ent jääb tööpoolest vaid allhoovuseks. Lugejale antakse juhtlõngu muu jutu sees, möödaminnes, mainimisi ja justkui tähtsusetute faktidena, sest kohe läheb edasi jutu pealislugu.

Nii tunneki lugeja, et midagi on valesti, midagi halba peab juhtuma, aga silmnähtavalt autor sellest ei kõnele. Alles lähemal uurimisel leiame, et kõik juhtunu detailid on loosse peidetud. On imeline, kuidas üht novelli lugeses saame me ise valida, millise stsenaariumi esile tõstame ja millisest osast saame.

Lugude kaleidoskoop

Nagu teemantis peegelduvad paljud tahud, sisaldab raamatu iga novell õigupoolest mitut lugu ja neist iga mitut metatasandit. Kord räägib sama tegelane endast mina-vormis, siis tema-vormis; kord kannab tegelane üht nime, siis teist, sest ta meenutab kellelegi tegelast minevikust; kord on tegelane surnud ja maha maetud, siis kannab ta elusa inimese kandvat rolli kaua pärast

oma surma, või jutustab surnud mees oma lugu, justkui oleks ta elus. Oma segadust avaldab ka autor ise: „Kunagi ei saa selgeks, kuidas seda jutustama peab, kas esimeses isikus või teises, kasutades mitmuse kolmandat või leiutades pidevalt vorme, millest midagi kasu ei ole. Kui saaks öelda: ma nägid kuud tõusmas, või: meil mul valutavad silmapõhjad, ja eelkõige nii: sina blond naine olid pilved, mis jooksevad minu sinu tema meie teie nende näo ees. Mida kuradit.”.

Selles paljude niitide pugas on lihtne segadusse sattuda. Sellegipoolest – tegemist on kuratlikult nauditava pusaga, sest üle kõige kajab kaunis keel, lugeja enese äratundmine, ja juba toimunud või kohe toimuvat kuritööde lahendused, milleni jõudmine lugejale avastamisrõõmu pakub.

Salarelvad.

Ajavaim

Julio Cortázar

tõlkinud

Klaarika Kaldjärv

160 lk, kõva köide

Tuhendenäoline inspireeriv meri

ANDRES EHIN

Ellen Niit tahtis noores põlves uskuda, et „meri on alati sinine ja et varjatud kullateri täis on viimne kui inime”. Aga „südame õhin” ei kestnud kaua. Luuletaja sai teada, et „meri harva, õige harva on sinine ning et tühi ja halli karva on sageli inime”.

Uskumatu! Eesti merepiiri pikkus on 3740 km. Ei maksa siis imeks panna, et oleme läbi aastatuhandete luuletanud merest. Pikkade paadisõitude ajal võis mõnus olla kaladega juttu ajada.

Neid, kes on merel, igatsetakse taga kaldal. Neid, kes on kaldal, igatsetakse merel. Meri on igatsuse võrdkuju.

Meri võib olla ka elu ja surma saladuste peidupaik. Ja kust mujalt kui mitte mere pealt otsida iseenast, oma saart? Meri sobib ka südamete süütajaks.

Raamatusse on koondatud regilaulud, rahvalikud laulud ja autoriluule, kokku üle kolmesaja merest inspireeritud luuletuse, millest suurem osa on erineval ajal kirjutatud auroriluule. Merelaulud on antud koos noodiga.

Marie Under on üksi merega nagu usklik Jumalaga. Meri võib olla ka tume kui hädaoht ja särav kui armastus.

Iseäralikult süinge on August Alle merekäsitus luuletuses „Surnud veed” – sellele merele on iseloomulikud ummiklained ja limu. Puri on otsekui laeva surilina. Niisama sünk võib olla ka temast palju hilisema luuletaja Helgi Mulleri mereluule. Merevaikuski on Mulleri meelest hirmutav ja ohtlik. Rõõmsam neist pole ka Mathura, kes võtab luulendama mere igavust ja üksluisust.

Karl Ristikivi on kirjutanud sisendusjõulisi luuletusi, kus meri seostub isamaatuse motiiviga. Kõikjal on ees „vesi

ja kõledad kaljud”. Ka Kalju Lepikul on meri ja isamaa tugevasti seotud. Negatiivne meri, kalasilme meri, ärasöödud kalade meri koondab endasse mere isamaa pärast. Bernard Kangro meri võib olla kodumaa kaotuse, aga ka orjusest või surmast pääsemise võrdkuju.

Aleksander Suuman ei seo merd ega mereäärt omaenda hingeseisunditega, vaid leiab loodusest palju luuleväärseid üksikasju. Suuman hüüab: „Lootusetult loomulik loodus! Mis asju küll kokku sead? Meri, lõokesed, hülgeraike, lumi, luigid ja sead.”

Maarja Kangro lendab üle mere, märgade jalgadega üle lilla mere – samal ajal sureb peamiselt mehi. Lauri Sommer ei lenda, vaid asub Rarotonga meretele Uus-Meremaa suunas ega taha maha jätta tüdrukut, „kes vapustab tasa”.

Kristiina Ehinile muretseb meri une-

näod, kui ta vajub ööseks kummuli oma elukallastele, Jürgen Rooste on hädas ilusa heeringaga, kes kalasadama turvaväravat läbides kipub ta põues karjuma.

Eesti klassikaline mereluule oli sümbolite luule. Meri oli ühe või teise hingeseisundi või aate võrdkuju.

Uuemad Eesti mereluulet kannavad impulsid ja isikupäraseid nägemused, millel ei pruugi olla ühest tähendust.

Merelaule sajast suust ja sulest

koostanud Andres Ehin

368 lk

kõva köide

ilmunud

Hitleri komandörid

Samuel W. Mitcham Jr ja Gene Mueller

336 lk kõva köide

See raamat on oma esmaväljaandest (1992) alates olnud maailmas üks populaarsemaid Kolmandat Riiki käsitlevaid teoseid. Selles haaravas uurimuses vaadeldud kindralite, admiralide, tankikomandöride, allveeässade ja lahingulendurite seas leiame tuntuimast isikutest Hermann Göringi, Wilhelm Keiteli, Karl Dönitzi ja Walter Modeli, kuid ka vähem tuntud, ent nendega võrdväärselt huvitavad tegelased.

Erhard Milch, juudi apteekri poja, kellest sai Luftwaffe's mees number kaks. Theodor Eicke, koonduslaagrite võrgu arhitekti ja kuulsa SS-Totenkopf'i diviisi looja. Allveelaevakapten Wolfgang Lüth, kes on vastutav 43 laeva uputamise eest. SS-Hauptsturmführer Michael Wittmann, kes hävitas ühes lahingus 30 Nõukogude tanki, ja palju teisi. Raamat annab töepärase ülevaate nende Saksa väejuhtide iseloomujoontest, võimetest ja puudustest, heites kõrvale levinud eelarvamused. Tulemuseks on paljastav mosaiikpilt neist, kes juhtisid 20. sajandi kõige brutalsemat sõjamasinat.

Raamat Tallinna ajalooost

LAURI SUURMÄE

Viiimasel kümnendil on eesti ajaloolased jätud andnud tubli panuse 70-aastase Tallinna ajaloo jäädvustamisse. Neilt on ilmunud nii eesti- kui ka võõrkeelseid artiklikogumikke, entsüklopeedilisi suurteosed, ajaloomaane jm. Võiks öelda, et olulisimatest ja kauaoodatud raamatutest on puudu veel Tallinna hansakaubanduse ajalugu ning uus nüüdisaegne Tallinna ajaloo üldkäsitlus.

Kartograaf Tõnu Raid, linnaplaanide raamatu koostaja, on juba varem avaldanud hulga kartograafia ajaloo alaseid väljaandeid, näiteks atlase „Tabulae Livoniae. Liivimaa vanadel kaartidel“ (2002) ning raamatu „Eesti teedevõrgu kujunemine“ (2005).

Koostaja sõnul on uus väljaanne tagasihoidlik panus 2011. aasta Euroopa kultuuripealinna Tallinna jäädvustamiseks linnaplaanide kaudu Euroopa kultuurilukku. Tehtud on suur töö, valitud sadade ajalooliste linnaplaanide ja kaartide seast välja sellised, mis on olulised nii ajaloolise ja kunstilise taseme kui ka informatiivsuse poolest. Selleks pidi autor koputama paljude raamatukogude, arhiivide ja eraisikute ustele ning lendama maha tuhandeid kilomeetreid. Käesolevas raamatus on muu hulgas mitu huvitavat 18. sajandi linnaplaani, mis avastati väljastpoolt Eestit asuvates raamatukogudes ning ilmuvad Eesti uurijate ja ajaloo huviliste silme ette esmakordselt.

Linnajaloolaste uurimistöodes hakati linnaplaane metoodiliselt kasutama 1930. aastatel. Ajaloolised linnaplaanid võimaldavad jälgida elanike jaotumust ametite, elukutsete ja rahvuste järgi ning linnarahvastiku kasvu. Linnaplaanidel kajastuvad linna arengu erinevad faasid ning tänavate, väljakute ja avalike hoonete asukoha valiku põhimõtted. Erinevatest ajajärkudest pärinevate plaanide abil on võimalik saada ülevaade linna ja linnakvartalite struktuuri kujunemisest ning maastiku topograafiliste elementide (küngaste, kaljude, jõgede, soiste alade jne) mõjust linna ehituslikule arengule.

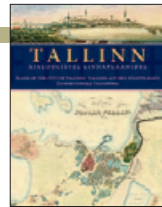
Esimene teada olev ja tänini säilinud käsikirjaline Tallinna linnaplaan on aastast 1634. Selle valmistamistundmatuks jäänud Rootsi ohvitser. 1686. aastal kinnitas Rootsi kuningas Karl XI Tallinna kindlustööde plaani ning sellest ja sellele järgnenud ajast pärineb palju Tallinna linna ja selle ümber projekteeritud kindlustustevööndi skemaatilisi plaane. Nende hulka kuulub Rootsi fortifikatsiooni arendaja ja hilisema Liivimaa kindralkuberner Erik Dahlbergi 1686. aastal koostatud Tallinna bastionivööndi plaan, millel on näha ka müüride vahele jäänud linn ja eeslinnade tänavavõrk. Linnale kuuluvate maade ehk sara tegeleku plaani koostas 1688. aastal Rootsi fortifikatsioonileitnant Samuel Waxelberg. Esimene trükitud Tallinna plaan pärineb aastast 1713.

19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses kasvas Euroopas linnaplaanide väljandmine plahvatuslikult. Saksa ja Ve-

ne kirjastuste väljaandel ilmus sel ajal erinevates keeltes ka mitu Tallinna linnaplaani. 1907. aastal avaldati kohalike ettevõtjate initsiatiivil esimene eesti-keelne linnaplaan.

Selle perioodi Tallinna linnaplaanid annavad harukordse võimaluse näha piltlikult kahte linna suure ajaloolise kasvu perioodi. See oli ühtlasi Eesti linnastumise alguse aeg. Suured muutused toimusid Tallinna arengus aastail 1870–1900, kui ehitati palju uusi tööstustevõtteid ja linna elanike arv mitmekordistus. Vahetult enne Esimest maailmasõda toimus hüppeline majanduslik areng. Linnaplaanide väljaandmine jätkus suure hooga ka Eesti Vabariigi ajal.

Rahvusraamatukogu kartograafiaosakonna andmeil on enne 1945. aastat trükitud 123 ja enne 1989. aastat 186 Tallinna linnaplaani, 2010. aasta märtsikuu seisuga üldse kokku 396 linnaplaani. Tõnu Raidi uues allikapublikatsioon on avaldatud 107 originaalset linnaplaani ja linnaümbruse kaarti.

Tallinn ajaloolistel linnaplaanidel 1634–1989
koostanud Tõnu Raid
184 lk, kõva köide
eesti, inglise, saksa ja vene keeles

ilmumas

Arkadi Babtšenko

Ilustamata lugu

„Ühe sõduri lugu Tšetšeenias“ on noore Vene sõduri kogemuse esimeses ja teises Venemaa–Tšetšeenia sõjas, mis annab väga hästi edasi tänapäeva sõja brutalsust. 1995. aastal oli Arkadi Babtšenko 18-aastane juuratudeng Moskvast, kui ta võeti Vene armeesse ja saadeti Tšetšeeniasse. See oli ühe piinarikka teekonna algus, kui naiivsest kutsealusest sai karastunud sõdur, mis viis ta eesliini lahingutesse. Ta võitles suurtes linnades ja väikestes asulates, puruks pommitatud tänavatel ja kaugetes mägikülades. Ilustamata, kohati isegi huumoriga võrtsitatud lugu on antud edasi tõetruult ja detailirohkelt, tundmata sümpaatiat või antipaatiat kellegi või millegi vastu.

Ühe sõduri lugu Tšetšeenias

Arkadi Babtšenko
352 lk, kõva köide

ilmunud

Nadja koogid

Nadežda Kaarma

96 lk

kõva köide

Anni Arro, raamatu eestvedaja, Nadja fänn:

„Nadja õpetab kooke küpsetama Terevisioonis. Tema valmistatud hõrgutisi saab maitsta Epp Maria Galerii kohvikus Haapsalus. Nadja on koolitanud välja ja kontrollib pidevalt kondiitreid, kelle loomingut saab mekkida kohvikus Komeet Tallinnas. Nüüd on ta kogunud oma koogireseptid raamatusse. Need ei ole lihtsalt koogireseptid. Need on soojus, armastus ja rõõm, mille suure hingega Nadja on raamatusse pannud. Lisaks avaldab ta oma küpsetamiskunsti salanipid.“

Aja jälg kivis. Prantsusmaa

Helgi Eri laid

240 lk

pehme köide

Tuntud ja armastatud raadiohääle Helgi Eri laidu saadetest „Aja jälg kivis“ tuttavad lood on nüüd saanud raamatuks. Esimene kogumik sisaldab ajaloolisi lugusid elust ja inimestest Prantsusmaal. Enamik neist jutustab autori jaoks nii imepärasest Pariisist, aga põikame ka Prantsusmaa põhjarannikul asuvale Mont-Saint-Micheli kloostriäärle, Vahemere-äärsele Côte d'Azuri suvituspõlvele ning sajandite jooksul käest kätte käinud Strasbourgi, mis Euroopa jaoks nii tähtis on. Lõpetuseks teeme väikse ekskursi Monaco vürstiriiki, mille ajalugu on Prantsusmaaga tihedalt seotud.

Aasta linnud

autorite kollektiiv

112 lk, kõva köide

+ CD

Eesti on tuntud oma linnurikkuse poolest. Iga päev tegutseb meie ümber suur hulk sulelisi, keda me sageli tähelegi ei pane. Aasta lindu valib Eesti Ornitoloogiaühing alates 1995. aastast. Eesmärk on valitud liike laiemalt tutvustada. Sama eesmärk on sel raamatul, kus lisaks ornitoloogidele kirjutavad oma kohutimest aasta lindudega Fred Jüssi, Ingmar Muusikus ja Remo Savisaar. Raamatu vahel on Fred Jüssi koostatud heliplaat linnuhäältega.

Nii kuum on tunne.

Noorte oma seksiraamat

autorite kollektiiv

tõlkinud Kadri Jaanits

394 lk, pehme köide

See on väga aus ja avameelne raamat seksist ja kõigest sellega liituvast. Raamat kirjeldab seksuaalset arengut ning rõõme ja riske, mis kaasnevad seksiga. Autorid ei karda tabusid ega piinlikke küsimusi. Ka rasketest asjadest kirjutatakse mõnusa huumoriga. Asendamatu teos noortele, kuid hea nõuandja ka lapsevanematele, õpetajatele ja kõigile, kes soovivad end seksuaalselt harida. Soome keelest tõlgitud raamat on Eesti lugeja tarvis täiendanud Eesti Seksuaaltervise Liit. Raamat oli Soomes 2005. aastal Tieto-Finlandia preemia nominent.

Psüühika tervendav jõud

Inimesed, kellel diagnoositakse vähk, satuvad väga tugevate tunnete meelevald. Nende ees avaneb mitmesuguste ravimeetodite ja seisukohtade virr-varr. Ilmub välja rida asjatundjad, kellest tihed soovivad meditsiinilisi raviviise (kiiritus, operatsioon, keemiaravi), teised aga näiteks muudatusi toiduvalikus või psühhoteraapiat. Patsiendi ajab see segadusse. Mida rohkem eri ravivariante pakutakse, seda keerulisem on valik. Kahjuks on valdavast osast uuringutest kõrvale jäetud inimvaimu uskumatu võim keha mõjutada.

Arstiteadus on vähivast teinud olulisi edusamme, kiire areng on toimunud ka täiendravi alal. Meditsiiniajakiri New England Journal of Medicine avaldas 1993. aastal uurimuse, mille kohaselt kolmandik Ameerika vähihaigetest kasutab täiendavaid ravimeetmeid, tihti ilma et nende oma raviarst sellest teaks.

Vähi täiendravimeetodid on muutunud äriks, milles liiguvad miljardid dollarid. Selle äri üle puudub kontroll, teaduslike tõestustega ei tegeleta. Meedias ilmuvad alataas pommudised vähivast saavutatud lõplikust läbimurdest. Kord on see uus ravim, siis uus kiiritustehnoloogia, dieet, meditatsioon või psühhoteraapia. Nii tava- kui ka täiendravivastavastatakse ja reklaamitakse pidevalt uusi ravivõtteid, mille taga on harva teaduslik uurimistö. Mõne imeparanemise juhtumi põhjal on loodud koguni terveid teraapiaprogramme. Eeskätt aimekirjanduses pakutakse vähivast lihtsaid lahendusi, millel

Rob van Overbruggen

FOTO RAAMATUST

puudub igasugune teaduslik kate. Paljud kirjutised imeparanemistest ja -ravist moonutavad fakte ning paisutavad neid üle.

Rob van Overbruggen on oma aastatepikkuses uurimistöös tuvastanud psüühiliste protsesside mõju vähihaigetele ning on töötanud välja ka asjakohase mudeli. See väärtuslik raamat ühendab keha ja vaimu seoste põhjaliku uuringu ning praktilised harjutused, mida nii meedikutele kui ka patsientidel on kerge omandada ja kasutada.

„Psüühika tervendav jõud“ peaks kuuluma kõigi vähihaigetega tegelevate arstide ja terapeutide lugemisvaras-

se. Haige pereliikmed, sõbrad ja sugulased leiavad sellest abistavat informatsiooni ja kasulikke näpunäiteid. Haigetele annab raamatu lugemine lootust ja kergendust.

Psüühika tervendav jõud

Vähi psüüholoogilise täiendravi mudelid

Rob van Overbruggen

tõlkinud

Margit Rebane-Pent

328 lk, pehme köide

Jumalik komöödia

DANIELE MONTICELLI

Maailmakirjanduse üheks kõrgeimaks saavutuseks peetud „Jumalik komöödia” on teos, mille lugemine ei ammenda teksti põimitud eri tasandite rikkalikku tõttu kunagi oma võimalusi. Sünnilinnast Firenzest poliitilistel põhjustel pagendatud Dante Alighieri kirjutas oma suurteose 14. sajandi esimesel kahel kümnendil, rännates Põhja-Itaalia linnades ja mõtiskledes suurest poliitilisest ja moraalsest reformist, mis teeks lõpu kesk-aegse maailma lõhestanud konfliktidele ja paneks aluse uuele, kristluse põhimõtetele rajatud rahu ja õnne ajastule.

Hinnang ajaloole

„Komöödia” on õpetliku eesmärgiga suur süsteem, mille kaudu Dante hindab ajaloolisi sündmusi ja inimlikke käitumistavasid igavikulise, jumaliku plaani taustal. Selle järgi on struktureeritud ka „Komöödia” kolm osa (Põrgu, Purgatoorium, Paradiis), mille järgi Dante paigutab surnute hinged teistsugusesse maailmas eri paikades. Ses mõttes teos on ka keskaja mõttemaailma üldistav kokkuvõte, milles autor esitab tegelaste suu läbi oma nägemuse ajastu vaidlustest teoloogia, filosoofia, moraali ja poliitika vallas.

Dante pole aga „ainult” mõtleja, vaid eelkõige ikkagi oma teose peategelane ja kirjutav poeet. Kollektiivse ajaloolise reaalsuse ja igavikulise plaani suhestamisest tekkivatele pingetele lisandub

seega „Jumaliku komöödia” raskuspunktina ka katsetamine uuendusliku väljendusviisiga, mis oleks võimeline edasi andma ainulaadset eksistentsiaalset kogemust. Antiigiraditsioonist laenatud teistsuguse külastamise motiiv muutub sel moel Dante käsitluses eneseleidmisreisiks nii poeedi kui ka inimesena.

Sünge ja inimlik

Tänu Harald Rajametsa tõlketööle saab nüüd ka eesti keeles läbi elada Dante reisi kõige valulikumast ja süngemast, kuid mõnes mõttes ka inimlikumast poolt. Sest kõik algab, täpselt nagu pärimustraditsiooniski, ikka pimedas ja tihedas metsas, kus peategelane eksleb ja millest ta on määratud poeedi ja inimesena pääsema vaid tänu kunstile (Dantele on põrgus juhiks ladina poeet Vergilius) ja armastusele (kallis Beatrice valvab paradiisis poeedi reisi üle). Enne seda tuleb aga Dantel laskuda Põrgu süngavustesse ning näha kogu maailma kurja ja valu, et seda kõike meile täpselt ja kujundlikult keeles kirjeldada.

Põrgu on koht, kus peategelase tunded ja suurepärane poeetiline väljendusrikkus kaaluvad sageli üle mõttelise taustsüsteemi korrapärasuse. Põrgu järjest süngemate ja kannatavamate hingede hulgast jäädvustatakse suur hulk reaalseid ajaloolisi figuure, Dante kaasageid ning nii antiikmütoloogiat kui ka kristliku demonoloogiat tegelasi, kellele Dante on võimeline vaid mõne üksiku luulereaga andma unustamatu

Dante Alighieri kuju Firenzes.

dramaatilise sügavuse. Põrgu ringides aitavad eesti lugejal orienteeruda Ülar Ploomi kommentaarid ja järelsõna, mis arvestavad ülimalt tõlgendusliku traditsiooniga ja on inspireeritud pikaajalisest originaalsest uurimistööst.

Jumalik komöödia.

Põrgu

Dante Alighieri tõlkinud

Harald Rajamets

kommenteerinud

Ülar Ploom

544 lk., pehme köide

Ökokogukondlik eluviis ja selle dilemmad

MAREK TAMM

Iga ühiskond kannab endas unistusi paremast elukorraldusest. Viimaste aastate Eestis on see unistus võtnud üha sagedamini vormi, mida võib nimetada ökokogukondlikuks eluviisiks. Airi-Alina Allaste koostatud raamat „Ökokogukonnad retoorikas ja praktikas” on esimene katse koguda vahetut teavet ja esitada argumenteeritud eritlusi üha populaarsemast ökokogukondade liikumisest Eestis ja kaugemalgi.

Kümnest iseseisvast artiklist koosnev koguteos, millele lisanduvad koostaja sissejuhatus ja järelsõna, läheneb uurimisobjektile kahes etapis: esiteks võetakse vaagida ökokogukondade unistusi ja võimalusi, teiseks aga peatatakse konkreetsete kogukondade kogemustel. Esimeses osas leiavad käsitlemist ökokogukondade eluase-eelised, eraelu ja intiimsusega seonduv, pereelu ja lastega tegelemine, suhe loodusega, meesterollid ja maskuliinsus. Teises osas tutvustatakse, kuidas toimivad kolm ökokogukonda – Lilleoru keskus, Uus Maailm ja Wälderplatz (Saksmaal).

Nagu viitab raamatu pealkirigi, on teose keskmes küsimus retoorika ja praktika vahelkorraldust ökokogukondade liikumises: kuidas järgib ökokogukondlik eluviis neid ideale,

mida ta ise enda kohta sõnastab? Mõistagi ei suuda ükski liikumine ega subkultuur saavutada ideaalset kooskõla sõnade ja tegude vahel. Kogumikus jõutakse näiteks tõdemuseni, et ökokogukondade „retoorikas on kogukond võrreldav laiendatud perekonnaga, kellel on ühine elu, praktikas aga on Eestis praegu tegemist sõpruskonnadega, kellel on küll ühised arusaamad ja huvid, ent mitte just tingimata ühine elu”.

Lisaks retoorika ja praktika pingestatud vahelkorraldust võimaldavad ökokogukonnad arutleda teistegi oluliste dilemmade üle, sealhulgas individuaalse ja sotsiaalse elu ühendamisvariantide, majanduslike võimaluste ja vaimsete väärtuste keerulise tasakaalu ning suhestamise üle ühiskonna peavooluga.

Tallinna Ülikooli sotsioloogide ja antropoloogide kirjutatud kollektiivne uurimus peaks pakkuma ühtaegu uusi teadmisi nii neile, keda huvitab, mis elu ökokogukondades elatakse, kui ka inspireerivat lugemist neile, keda huvitab subkultuuride ja elustiilide sotsioloogia.

Ökokogukonnad retoorikas ja praktikas. Elustiilide uurimused

toimetanud

Airi-Alina Allaste

350 lk., pehme köide

Ilmunud

Kaks korda iseseisvaks: eestlaste 20. sajandi pöörded

Tiit Made

224 lk., kõva köide

Sajandite teiste rahvaste tahtele allutatuna elanud eestlased rajasid 20. sajandil oma riigi, kasutades oskuslikult ära poliitilisi muudatusi, mis maailmas aset leidsid. Ent jäädes sajandi keskel suurriikide omavahelise võimu- ja territooriumijagamise hammasratas vahele, minetasid nad selle kallit kätte võidetud vabaduse ja iseolemise. Saatus pakkus eestlastele eelmisel sajandil veel teisegi võimaluse elada omaenda riigis vastavalt oma oskustele ja suutlikkusele. Jälle osati ära kasutada okupantriigi ajutist poliitilist ja majanduslikku nõrkust ning saavutada – seekord rahumeelselt – haruldane tulemus: ühe sajandi jooksul teist korda iseseisvuda.

Kaksteist keisrit

koostanud

Anthony A. Barrett

tõlkinud

Kristjan Tedre

398 lk., kõva köide

Raamat jutustab Rooma kõige mõjukamatel ja tähelepanuväärsematel valitsejatel. Iga peatükk – Augustusest Justinianuseni – kujutab üht keisrit kõigi ta vüruste ja vigadega. Kaksteist tunnustatud ajaloolasest autorit toovad esile iga imperaatori eripärad ja võimed, mille toel nood Rooma tsivilisatsiooni kujundasid ja ajaloos oma koha leidsid, pakkudes eri allikate alusel põhjalikke ja vahet ka harjumuspärasest vaatenurgast erinevaid portreesid. Kogumiku koostaja Anthony A. Barrett on Briti Columbia Ülikooli emeriitprofessor, arvukate Rooma ajalugu käsitlevate raamatute ja artiklite autor.

Ilmumas

Klassikaline kompendium

Philip Matyszak

tõlkinud Lii Tõnismann

180 lk

kõva köide

Plinius, Plutarchos, Xenophon – paljud antiikautorid kogusid hoolega anekdootlikke juhtumeid ja pidusõimingute järgseid nalju. Sellesse raamatusse korjas kirjanik ja ajaloolane Philip Matyszak enda lemmikujuhtumu-

sed, teravmeelsed ütlemised ja kummalsed tõsiasjad antiikaja Kreekast ja Roomast. Kompendiumist leiad keiser Augustuse humoorikad killud ja filosoof Sokratese mõrud tähelepanekud; lugude hulgas on õõvastavaid kuritegusid, uskumatuid reisimuljeid ja absurdseid lahingulisi ämbriisseastumisi, näiteks seiku Makedoonia sõjaväljal, mille vallutusplaanid nurjasid kord liiga lühikesed redelid.

Kahed kuldseid mälestused kaante vahel

Kuldse ajastu kaksikud

Eerik Purje

200 lk

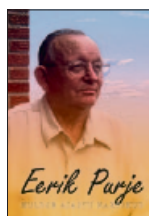
kõva köide

Kanadas elav Eerik Purje kirjeldab oma mälestusteraamatus

sooja huumoriga lapsepõlve Eesti Vabariigis: kodu Tartumaal Kõnnul ja selle küla värvikaid inimesi kõigi oma veidrustega. „Jah, see oli rahvuslikus mõttes kuldne ajastu. /–/ Minuealistest püüti vormida eestlasi selle sõna parimas tähenduses. Raamatu lehekülgedel loodan lugejale tõestada, et nii mõnegi puhul on vormijate püüded ja taotlused vilja kandnud. Ehk mahun ma isegi servapidi nende ridadesse,” tunnistab Purje raamatus „Kuldse ajastu kaksikud”.

Autor kutsub lugejat kaasa kõndima läbi nende seitsmeteistkümneme aasta, mis talle anti elada Eestis. Samuti kirjutab ta järgnevast viiest aastast, kuhu mahuvad sõjateekond Saksamaal, vang- ja põgenikelaagrid ning esimesed emigratsiooniaastad Austraalias ja Kanadas.

Nüüd juba aastakümneid Torontos elanud Eerik Purje püüab vastata ka mitmele valusale küsimusele, näiteks mis ikkagi sundis teda ja teisi tema- vanuseid noormehi oma kodumaad

neil rasketel okupatsiooniaastatel piinavatele kõhklustele vaatamata maha jätma.

„Kuldse ajastu kaksikud” ei ole Eerik Purje esimene raamat. Ta on varem avaldanud neli luulekogu, ühe mälestuste ja vestete kogu ning koostanud kaks mälestusteost (mõlemad koostöös kellegi teisega). Samuti on ta osalenud kaasautorina viies memuaarkirjanduse koguteoses. 2005. aastal võitis ta Eesti Kirjandusmuuseumi ja Ühenduse Eesti Elulood korraldatud eluloo- võistlusel „Sõja mõjud minu ja meie pere elus” eriauhinna.

Kuldseid kuuekümnendad

Aare Laanemäe

248 lk

kõva köide

Eesti ajalookirjanduses puudub seni terviklik ülevaade möödunud sajandi kuldsete kuuekümnendate müüdist. Muidugi on sellest ajajärgust ja komsomolipõlvkonnast kirjutatud arvukalt lühiväljavõtteid ja meenutusi. Ent enamik neist käsitleb vaid ajajärgu kurba lõppu (Praha kevad, Tartu sügis) või siis üksikuid aspekte (nt meie kultuurisemiootika ja sotsioloogia teke).

„Kuldseid kuuekümnendad Tartu tu-

dengi mälupeegeldis”... võib küsida, mida oskas üks tudeng – olgu ta pealegi samas juba ka õpetaja, õppejõud, kooli- juht – oma aja erilisusest ikka tähele panna. Elas ta ju lihtsalt selles pulbitsevas ja vastuolulises suurte ootuste ajas, taipamata suuremat sellest, kuidas kõik aegade teisenedes muutub ja tagasivaates paistma hakkab. Ometi pidi ta midagi ka mõistma. Eeskätt muidugi oma vahetust ümbrusest, Tartu vaimust lähtuvalt. Olgu selleks siis Tartu muutumine semiootika ja sotsioloogia arvestatavaks keskuseks, Käärriku spordibaasi kujunemine vabamõtlejate omapäraseks oasiks, Vanemuise teatri kui omanäolise kombinaat-teatri väljakujunemine, Tartu kunstnike hetkeline jõuline esiletõus jne. Rääkimata sündmustest, mis selle kuldse sära kustutasid.

Jälle memuaarid! On neid ju viimasel ajal Eestis nii palju ilmunud! Paratamatult on selles keerulises ettevõtmises omajagu nostalgiat, sest mälu on ikkagi valikuline, eriti kui see puudutab noorusaastaid. Pealegi võis tegelikkus teistele tunduda teistsugusena. Kozma Prutkov ütles, et tark istub puu, nõme hakkab aga mälestusi kirjutama. Juri Lotmani hoiatas, et õigust autobiograafia ei oma kaugeltki kõik inimesed, vaid üksnes need, kes väärivad usaldust. Autor on tahtnud olla ja püüdnud olla aus.